

POŠTNINAZAVSAKOŠTEVILKOPLAČANAVGOTOVINI

II

KRIŽ

K A T O L I Š K A A K C I J A

5+6

MAJ + JUNIJ 1929

I Z H A J A D E S E T K R A T N A L E T O

Stane za dijake 30.— Dinarjev, za vse druge 40.— Dinarjev, za Italijo 15.— Lir. List izdaja konzorcij „Križa“; za konzorcij in uredništvo oblastem odgovoren Dr. Stanko Gogala v Ljubljani. Urednik: Jakob Šolar, profesor. Tiskajo J. Blasnika nasledniki v Ljubljani. Za tiskarno odgovarja: Janez Vehar. Uredništvo: Ljubljana, Miklošičeva cesta 5. Uprava ravno tam. Pri plačevanju lista prosimo naročnike, naj plačujejo v Jugoslaviji le po čekovnih položnicah „Križa“ št. 10.815; v Italiji pa po položnicah „Katoliških misijonov“, Trieste št. 11/1670. Kdor izpremeni naslov, naj takoj javi upravi.

Vsa p. n. založništva in upravništva prosimo, da nam pošiljajo v oceno in zameno svoje publikacije.

Radi enotnosti številke so v tem zvezku odpadle ocene in razgledi. Slede v naslednjih številkah. Ta številka se prodaja tudi kot samostojna publikacija o katoliški akciji. Naroča se pri Upravi „Križa“, Miklošičeva cesta 5 (čekovni račun št. 10.815) in stane 10.— dinarjev.

V-VI

KAR JE V TELESU DUŠA, to so v

svetu kristjani. Duša prešinja vse ude telesa, kristjani mesta sveta. Čeprav prebiva duša v telesu, vendar ni od telesa; tudi kristjani bivajo na svetu, a niso od sveta. Nevidna duša je shranjena v vidnem telesu; življenje kristjanov na svetu je sicer vidno, a nevidna ostaja njih vernost. Meso sovraži dušo in se bori proti njej, ki mu ni naredila nič hudega, a mu brani vdajati se strastem; tako sovraži tudi svet kristjane, ki mu nočejo nič hudega, a se upirajo slastem. Duša pa ljubi ude in meso, ki jo sovraži; tudi kristjani ljubijo tiste, ki jih sovražijo. Čeprav je duša zaprta v telesu, vendar prav ona vzdržuje telo; tudi s kristjani postopa svet, kakor da so v ječi, in vendar prav oni vzdržujejo svet. Neumrljiva duša prebiva v umrljivem šatoru; kristjani tudi prebivajo v minljivem in čakajo večnosti v nebesih. Če trdo postopaš z njo pri jedi in pijači, se duša utrjuje; tudi kristjani v trpljenju rastejo od dne do dne. Bog jih je postavil v tako vrsto, da greše zoper sveto postavo, če se ji izmikajo.

PISMO DIOGNETU

poglavje 6.

2. stol. po

Kr.

Fons aquae vivae

Dragi urednik, ti me sprašuješ, kaj da mislim o katoliški akciji, ki je postala zadnji čas predmet posvetovanj in živahnih debat, pa celo že polemik s takoimenovanim svobodomiselnim časopisjem, ki je stvar zagrabilo z običajnim polemičnim tonom in anti-klerikalno tendenco. Mislim, da boš soglašal z menoj, če trdim, da bi se ob nasvetih in pozivih k tej akciji, s katerimi se rimska stolica že skoro sedem let z vedno bolj stopnjevano vztrajnostjo obrača do katoličanov vsega sveta, ne bili postavili pred nas toliki in taki problemi, kakor so se, če bi bili mi nanjo zadosti pripravljeni, primerno razpoloženi in k njej prav vravnani. Zdaj se nam seveda zdi, kakor da so programatično razglašene teze katoliške akcije čisto samoposebi umevne resnice, tako približno, kakor ona vsakdanja načela, ki so se po našem modernem organizacijskem in propagandističnem aparatu tekom dvajsetih let tako razvlekla in razblinila, da so izgubila dober del svoje učinkovitosti na osebnost in so časih izgledala že samo kakor prišitek na uniformo, ki je razlikoval eno skupino državljanov od druge, „naše“ ljudi od „onih“. Če bi se katoliška akcija sprejela s tako miselnostjo, se je bati, da ne bi izvajanje njenih načel zopet postalo take vrste obrat, v kakršnega se v našem času tako rada pretvarja vsaka misel: ljudje se ne vprašajo veliko po bistvu stvari, se ne trudijo, da bi osebno vanjo čim globlje vniknili in jo v njeni polnosti samodelavno uresničevali; ampak, ker je pač tu in „se po sebi razume“, jo hitro čim boljše postavijo v obrat ali z drugo besedo, izorganizirajo, potem ko so jo srečno izformulirali, dokler gladko ne teče — kakor dolgo pač teče... Toda katoliška akcija je po svojem bistvu popolno nasprotje takega pojmovanja in bi, če bi tekla po že močno izvoženem tiru dosedanjega organizacijskega sistema katoliškega javnega dela ponekod, iztekla kmalu v prazen nič.

Če bi se prašali, dragi prijatelj, kateri da je najbolj „idealni“ uže obstoječi in konkretno izdelani ustroj katoliške akcije, v katerega naj bi se brez bistvenih izprememb vlagodile dosedanje oblike našega katoliškega pokreta, bi vprašanje katoliške akcije postavili čisto s postranskega in popolnoma nevažnega vidika. Katoliška akcija, kakor se nam razodeva iz papeževih besed, ni nobena organizacija, vsaj ne v juridičnem pomenu, ni akcija v narekahih, ni noben nomen substantivum, reč, ampak ne pomeni nič drugega ko spontano, naravno udejstvovanje notranjih sil katolicizma v duhu in pravcu, ki

mu uže obstoječe organizacije lahko popolnoma ali deloma odgovarjajo ali pa sploh ne. To je poziv, ki se obrača na vso hišo Izraelovo kakor že velikokrat v zgodovini; čas, ko se ima duh Gospodov zopet razliti nad vse meso, ko bo večno Živeči položil v svoje otroke novega duha in nam dal drugo srce, okameneno pa vzel, kakor pravi prerok stare zaveze. Ne vem po kakšnem podzavestnem spoju podob in misli se mi ob predstavi katoliške akcije v papeževih besedah pojavlja vedno Učenik ob Jakobovem vodnjaku ali ob topli kopeli Betezdi, kamor so se hodili zdraviti betežniki iz cele Judeje, kakor kaže na sebe kot studenec, ki teko iz njegovega osrčja potoki ž i v e vode. Ta neusiha-joči tok vode, ki je vedno voda, pa v vsakem nepretrgoma drug za drugim sledečem trenutku vedno sveža in nova, je katoliška akcija, ki pomeni, če jo bomo z vsemi silami v globočino osebnosti prav sprejeli, kakor je zamišljena v hierarhičnem osrčju cerkve, edino rešitev krščanskega zapada. Pripraviti vso našo notranjost za novega duha, ki nam ga z večnega studenca prinaša, da po njem izcela zaživimo, to ni samo za vselej poglavitni, ampak za enkrat tudi edini problem katoliške akcije; vse drugo se lahko imenuje kakorkoli in se res samo po sebi razume in samo po sebi sledi ter sploh ni nobeno vprašanje. Neizbežen zakon trpeče in boreče se cerkve je, da po dobah otrplosti in opustelosti ta duh zopet mogočno zaveje. Neka večja ali manjša napetost med vedno životekočim in nevjemljivim duhom in k zalupinjenju težeči obliki je neizogibna in tudi nujno potrebna. So pa časi — in naš čas zunanje dejavnosti zaradi dejavnosti same, čas racionalizacije in mehanizacije v zadnjo dovršenost je prav posebno tak — da se mora duh do zadnje meje možnosti sprostiti, da kakor vihar, noseč blagodejne potoke oživljajočih voda, zašumi čez usihajočo zemljo.

Ti veš, prijatelj, da smo s hrvatskimi katoliškimi „akcijonaši“ (naj se mi ta grda beseda oprostí) imeli velike debate, ker se nam je zdelo, da so akcijo pojmi po eni strani mehansko. Bil je svet mladi človek, ki je spal za pokoro na golih tleh in je bil v največji meri poduhovljen, ki je akcijo med našimi hrvatskimi somišljeniki prvi z največjo gorečnostjo propagiral. Pojmujoč jo sam iz osebnega izvirka svojega katoliškega etosa, ki je iz prave ljubezni svobodno potekajoča podčinjenost vsakega uda Kristusovega telesa glavi, jo je v vseh predpostavljaj ali zahteval, podobno kot jo mora poveljnik, ki v vojake brezhilno vvežba pokorščino službenega pravilnika, in je v njej videl bistvo akcije. Temu pa ni tako. Podrejenost vse religiozne aktivitete v cerkvi pod njeno hierarhično vodstvo je pač

nujen pogoj, ki pravzaprav niti z golega organizacijskega stališča ni noben novum, ni pa vsebinsko bistvo katoliške akcije, po kateri se ima ta aktiviteta prešiniti. Bistvo katoliške akcije je v po duhu novega aktivnega življenja prešinjenem dušebrižništvu, ki ima obsegati vso nedogledno oblast našega tuzemskega življenja, s pomočjo kolikor mogoče inicijativnega, na vsak način pa k inicijativi vzgajajočega sodelovanja katoliškega laikata s službeno poklicanim sveto-služiteljstvom cerkve. Če bi to sodelovanje ne bilo v duhu, v soglasju, v liniji — če smem tako reči — poklicanega cerkvenega učenštva, bi sploh ne bilo katoliško, bilo bi pa na drugi strani tem manj idealno, čimbolj bi bilo to vodstvo v korektivni in represivni ter občutni obliki potrebno. Ideal katoliške akcije bi gotovo bil dosežen šele takrat, ko bi to sodelovanje bilo rezultanta — da to takoj tukaj omenim — globoke teološke izobrazbe in intenzivnega nabožnega življenja tako službenega kakor laičnega svečeništva, kjer bi torej trenja in napetosti izvirale samo iz medsebojne blagodejne tekme za izveličanje duš. Katoliška akcija temelji torej v splošnem, duhovniku in laiku, vsakemu na svoj način svojstvenem svečeništvu, ki pa ni tem manj svečeništvo, čimbolj je splošno, ampak narobe: ima tem obilnejše sadove in tem intenzivnejše vrši svoje funkcije, vsako na svoj način, čim bolj prihaja v vsakem članu mističnega Kristusovega telesa kot prav posebni njegov karakter do izraza in čim več članov Cerkve objema v apostolski delavnosti. Ne motiš se tedaj, dragi prijatelj, če mi omenjaš, da je treba v ogromni večini našega laikata to zavest svečeništva z nalogami, ki jih zahteva, in dostojanstvom, ki mu gre, šele zbuditi, mu pokazati, kaj je prav njemu svojsko: da mora laik, ki hoče druge izveličevati, brezpogojno sebe najbolj posvečevati v dejanskem nabožnem življenju, kajti laično svečeništvo, enako fundirano v zakramentu ko službeno, se učinkovito izdejstvuje na zunaj v posvečevanju sočlanov mističnega Kristusovega telesa, v potrjevanju bratov, s a m o po delavnosti, ki izvira iz samoposvečene in čedalje bolj posvečujoče se lastne o s e b n o s t i. Iz tega je jasno razvidno, da se v prav umevani katoliški akciji laiku ničesar ne jemlje, da se njegove krščanske osebne sile ne kratijo in ne vtesnjujejo, ampak se mu narobe samo daje in njegova osebna iniciativa k čim aktivnejši delavnosti zbuja, vrejena seveda v zveličevavno delo vesolja, ki ga vodi učenštvo Cerkve. Katoliška akcija pomeni neizmerno obogatitev katoliške osebnosti in je v toliko naravnost preobrat, v kolikor takorekoč odkriva po ča-

sovnih razmerah dolgo zasuto, oziroma praktično neizkoriščeno resnico, da je laik po svojem svečeništvu prevažen član cerkvenega organizma, da ni v Cerkvi zgolj sprejemavec, ampak tudi dejaven, in sicer samodejaven soizveličevavec — resnica, ki se ima po katoliški akciji v prvi vrsti v dušah oživeti, v njeni bistveni zvezi z resnico o Cerkvi, mističnem telesu božjem, z vseh strani razjasniti in globoko vsaditi v srca, kajti to je po mojem mnenju prvo in najbolj važno pravilo za katoliško akcijo!

S tem prehajam, dragi urednik, k drugi nič menj važni točki, to je k takozvanemu nepolitičnemu značaju akcije — točki, ki so jo pa hrvatski „akcijonaši“ vsaj v teoretični utemeljitvi čisto pravilno in čisto v duhu papeževe zamisli razumeli.¹ Ne odgovarja pravemu pomenu te reči, če bi se katoliška akcija označila kot nepolitična le mimogrede ali pa samo formalno ali v golem juridičnem smislu. Nepolitični „značaj“ katoliške akcije je naravnost notranji oblikujoči princip akcije, kakor je apostolat laičnega svečeništva njeno bistvo s strani predmeta, in to je drugo najvažnejše „pravilo“ akcije. Katoliška akcija, in to sem, kakor se gotovo spominjaš, poudarjal v drugi zvezi že lani v „Času“, ko smo debatirali o krščanskem socializmu — katoliška akcija poteka čisto iz velikosvečeniške funkcije Cerkve, iz Cerkve, ki svoje zveličavno delo razteza na vse ljudi, stanove, skupine, stranke; ki v tej svoji funkciji ljudi le v ljubezni združuje; ki se za rešitev duš, če treba, ponižuje, radostno trpi in da razpeti na križ; ki ima za to svoje zvanje na razpolago samo blagoslavljanje, odpuščanje, odkupljenje, zadoščevanje, žrtvovanje, posvečevanje, molitev; čuvstva popolne bogovdanosti, trepeta pred božjim veličanstvom in predanosti Njegovi službi; neizmerne skrušenosti, obenem pa radostne zavesti lastnega bogootročstva; večne zahvalnosti, klanjanja ter umiljenja pred močno božjo dobroto; neugasnega usmiljenja z neizveličanimi, padlimi ali božji milosti ustavljajočimi se otroki Matere; neutušljivo žejo po posvečenju in poblažitvi vseh in vsakega; ki ne stremi za vladanjem, za prevlastjo in edinovlastjo drugače kakor v duhovnem pomenu, po katerem vladati pomeni vsem služiti, po katerem se vladstvo ne išče, še manj pa, da bi za njim težili zaradi vladstva samega, ampak božjekraljestvena ideja zavлада po svoji notranji sili, po svoji dobroti, po svoji povzvišujoči in preobražajoči moči; vladstvo iz

¹ Pri tem puščam v nemar, ali in koliko so tu več ali manj podzavestno delovali drugi, mogoče tudi politični motivi. — Op. pisca.

čiste ljubezni do duhovnega blagra, neskaljene po gonih vlastoljubja, težnji po uveljavljanju za vsako ceno ali pa po povračevanju in vse vrste resentimentih; „slepa“ ljubezen brez meje po obsegu in sili, ki je apostolu narodov izvila iz duše vzklik, da želi biti sam večno zavržen in ločen od Kristusa, da bi se le izveličali njegovi bratje, ki so mu rojaki po mesu! Katoliška akcija kot tako božjekraljestveno delo ima pri nas svoje najčistejše tradicije v Antonu Martinu Slomšku pa v tisočih in tisočih dušnih pastirjev pred in za njim, ki njih imena ne pove nobena pratka, pač pa žive v duši in spominu ljudstva, ki so je izoblikovali v katoliško.

Katoliška akcija je sveta funkcija, navajanje k bogočeščenju in bogoslužju, je sama bogoslužje; katoliška akcija je zveličavno in spravno delovanje, spreminja naše življenje v daritev, zahvalnico in posvečenje Bogu, nas na zemlji preobraža v lik božji in ozarja v odrešilnem delu svet okoli nas; katoliška akcija je doraščanje in dopolnjevanje Kristusa v Cerkvi in vseh njenih udih — zato se ne sme mešati z nesvetim, se ne sme tudi ne v najboljši nameri spraviti v nevarnost, da se oskruni s čimerkoli, kar je izven oblasti svetega; zato se katoliška akcija kot laiško svečeniško opravilo ne poslužuje niti političnih metod niti so ji postavljeni politični cilji, dasi obstaja seveda med svetim in političnim ravno tako neki odnos kakor obstaja med političnim in dobrim, med politiko in etiko. Tukaj ni mesto, da bi se spuščali temu problemu teoretično na dno, pač pa smemo ugotoviti nekaj dejstev in resnic, ki jih v tem pogledu življenje potrjuje kot pravilo, ki ima seveda vedno svoje izjeme. Politika, **kakršna je**, vrednoti vse po svoje, in v politiki našega kontinenta, odkar jo moremo v toku zgodovine zasledovati, je to vrednotenje ostalo bitno vedno eno in isto: pač politično v onem pomenu, kakor ga vsak čisto enako dočuti in notranje doumeva, kdor ima s politiko kakršnegakoli opravka. Ta politika, **kakor je**, je bistveno teženje po oblasti, po osvajanju, po zavladanju, po uničenju, izpodrinjenju ali vsaj zaslužnjenju slabšega nasprotnika, zavojevanca, potlačenca; njeno osnovno načelo je znani: My country first — moja domovina, moje pleme, moja nacija, moja stranka prvo in edino! V to so dovoljena vsa, oziroma vsako sredstvo, glavni orožji pa sta, da govorimo z Machiavellijem, astuzia e forza — zvitost, prevara in sila. Tudi kreposten sme vladajoči biti in celó mora biti — če in kadar mu kaže, če to zahteva „raison d' état“. V tem se vidi uprav do dna bit političnega pojmovanja in vrednotenja, **kakršno je**: da so politiki tudi svete, to je nadnaravno religiozne, in etične, naravno dobre

vrednote samo sredstva k cilju; da ji tako sveto kot dobro služi prav tako ko zlo. V tem oziru je bila politika najbolj izčiščenega pagana z najbolj plemenitimi in zdravimi naravno-moralnimi nagnjenji in svojstvi, politika divnega Julija Cezarja, v glavnem istovetna s politiko kakršnegakoli še napol barbarskega veljaka 10. ali 11. stoletja po Kr. ali kateregakoli renesančnega kneza ali vzemimo katerega že sodobnega državnika. Ta politika ima svoj izvor v krvnih svojstvih, gospodarskih nujah in eksistenčnih pogojih belega plemena, je fatalno dejstvo, ki se z njim naš duh bori že tretje tisočletje, ne rečem, da ne brez vsakega uspeha. Washington, O'Connell, Windhorst stoje kot politiki gotovo neprimerno više od Richelieu-a, Pitta ali Bismarcka. Vse teženje našega krščanskega etosa gre za tem, da se oblast političnega prosveti in posveti — od Avgušтина, ki je dejal, da „magna regna, remota justitia“, niso nič drugega ko „magna latrocinia“, do Leona XIII., ki je zarisal zamisel krščanske države v konkretnih razmerah našega stoletja. Toda to delo je najtežavnejše, kar jih je naloženih našemu razumu in volji na zemlji in Cerkev sama je bila nekajkrat v zgodovini, gledana s svoje človeške strani, v nevarnosti, da se v težnji posvetiti zemeljsko, sama posvetni. To je tudi tragos vsakega krščanskega politika. Njegov političen cilj je postavljen drugače, v sferi etosa, on hoče, da zavlada nad svetom božji zakon v vsem obsegu in v vseh odnosih. Toda postavljen v vrvež najrazličnejših političnih teženj, strank, borb in strasti, se začuti kmalu v vrtincu, ki tudi njega žene v brezno onega „političnega“, ki je „izven kategorije svetega in dobrega“, kakor vre na dnu evropske duše kot usodna sila elementarnih, neizčiščenih, nepovzvišenih plemenskih gonov. Mora biti svetnik, asket, poduhovljenec v zelo visokem smislu, če naj se temu uspešno upre, pa često pade tem globlje, čim više si je spočetka postavil svoje cilje.

Najbolj usodno je pri tem vprašanje že tisoč in tisoč let vkoreninjenih metod političnega prizadevanja in borbe. Če je krščanski politik postavljen v nekrščansko okrožje, v atmosfero samega prikrivanja resnice, neprestanega varanja, direktne laži, prekanjevanja, bo kmalu začel tuliti z volkovi, s katerimi se ima zaradi svojih ciljev boriti. In kako se boriti z volkovi kakor z zobmi in krempļji pa s prevaro? Nekaj časa še gre s sofistično kazuistiko, kako bi se moralno načelo vsaj minimalno varovalo ali obšlo, toda, kdor si je ohranil tenko vest, bo zašel kmalu v najkrutejši konflikt sam s seboj; navadno pa človek zna samega sebe z najboljšo vero prevariti, misleč, da dela dobro, ko v resnici dela zlo. Tudi ni noben politik zase, ampak

član stranke, ud velikega telesa somišljenikov, od katerih je tem bolj odvisen, čim bolj vodi — izvzemši genij, ki pa je prvič redek, drugič pa, ako ni svetnik, odvisen od svojih lastnih demoničnih sil. Odvisnost od oseb in razmer v lastni stranki in ozir na skup najrazličnejših osebnih in skupinskih interesov lastnega tabora zaplete političnega voditelja le še bolj v tisto območje celotne dejanske politične sfere, ki nima nobenega stika s svetim in dobrim in ki od najvišjih smotrov čim dalje odvaja. Tako nastane nevarnost in se žal tudi dejansko često uresniči, da se sveto čisto nezavestno postavi v službo nesvetega in podredi političnemu v smislu koristnega, v dosego cilja pripravnega orodja. Drug moment je ta, da politik dela pretežno z vnanjimi sredstvi, ki čim hitreje, čim učinkoviteje v danem momentu in položaju dosežejo svoj cilj, da se poslužuje sile, pritiska, apela na najbližjo trenutno korist, da skuša ugoditi temu, kar v izvestnem položaju ljudem, ki so mu potrebni, najbolj prija, onim pa, ki mu nasprotujejo, najbolj škoduje. In ker mora vsaka politična stranka, naj bo postavljena na še tako v veri in etiki globoko fundirana načela, imeti točno izdelan program za čisto vsa področja državljanskega življenja, ker ne more biti indiferentna n. pr. glede državne oblike, češ, ta je zaradi mene lahko taka ali drugačna, zato se oblast etičnih, z religijo zvezanih pa čisto nevtralnih zadev in problemov ter popolnoma posvetnih namenov in interesov tako ozko v njej zveže in prepleta, da zaželena sinteza religioznega s političnim časih izgleda kot zlobna karikatura, da se eno z drugim zamenjuje, da eno drugo nadomešča, da se sveto izmaliči, profanira in ponižuje.

Posebno pa je težavno držati pravi politični kurz v današnjem velekapitalističnem ustroju družbe, ker je ta ustroj skrajno dosleden, ker ureja življenje tako v potankost, da je idealnim nagibom in neodvisnemu individualnemu hotenju dano čim menj prostora in možnosti udejstvovanja, ker je v njem izvedena stroga centralizacija in skoro čisto mehanično funkcioniranje vseh delov v celoti, usmerjenost vsega mehanizma pa je izključno materijelno - pridobitna. V takem sistemu nobeni politični skupini ni mogoče, da bi se faktično gibala popolnoma svobodno izven njega, pa da bi ne bila pod njegovim fatalnim vplivom, četudi bi ga načeloma ne priznavala. Nadalje mora danes tudi katoliški politik računati v zasledovanju svojega družabnega zamisla z najbolj raznorodnimi faktorji, verstvi, razrednimi teženji in časih najdivergentnejšimi strujami in nasprotji, da jih skuša izravnati, spraviti in koordinirati; in čim menj je svet enoten

glede svojega religioznega naziranja, moralnih osnov življenja, metafizičnega nazora, čim bolj je en sam narod razcepljen v veroizpovedanja, socialne razrede in politične skupine, ki se ne dajo razkrojiti in stopiti v eno, čim več mora imeti pristašev, naj bodo kakršnekoli notranje kvalitete, da le glasujejo, kakor je treba in delajo kot koristni člani taktične enote, tem manj je politiku mogoče brez kompromisa, dosledno in neizkaljeno udeleževati oni vesoljni božjevladstveni ideal, ki sveti na dnu njegove duše; končno bo ostal le stranka in strankar. In kaj bi naposled bila tista teokracija, če bi se v njeno dosego hotel in znal poslužiti vsakega sredstva in vseh sredstev, ki so mu na razpolago — brezobzirno kakor se jih poslužuje vsak drug politik — kaj bi naposled bila na tak način dosežena „teokracija“ drugega ko njena strašna spakota, najhujši duhovni terorizem, neznosno breme človeštvu? Resnično vladstvo božje v dušah je mogoče pripraviti, popolnoma dosledno izvajati in širiti le s čisto religioznimi sredstvi, s „katoliško akcijo“, ki ji več ali manj dobra politika more le ugladiti pota, podobno kakor jih je Cezarjeva monarhija evangeliju iz Judeje, more njeno delo v tem ali onem oziru olajšati in pospešiti. Nikoli pa ne more še tako idealen politik nadomestovati svečenika-laika kakor ne more Cezar nadomestovati Pontifeksa. Tudi te resnice ne bo tako lahko obuditi v zavesti našega današnjega življenja in tudi zavoljo tega katoliška akcija ni stvar, ki bi se dala po še tako dobri organizatorični napeljavi avtomatično spraviti v funkcijo, da bi se dosegli njeni veliki religiozni cilji, če ne zajame duš po temeljiti, v središče osebnosti segajoči pripravi, po pravem duhovnem preobratu človeka in naroda.

Zakaj treba se je dobro zavedati, da katoliška akcija, najsi je isti evangeljski duh po obnovi in odrešitvi sveta, kakor v vseh periodah krščanske cerkve, za nas in naše razmere pomeni pravi preobrat, dasi kot dušnopastirsko delo poklicnega svečeništva ni nikoli prenehala in se je tudi po našem političnem delu zanj zlasti v časih prvega entuziazma veliko naredilo. Gre namreč za to, da se uveljavi čisto in nepotvoreno religiozno vrednotenje vseh območij življenja, da je začnemo preobraževati, naj se tiče posameznikov ali političnih skupin in družabnih stanov, iz religioznega centra, da to, kar je periferičnega pomena, na periferiji ostane, in da se vse podredi kot sredstvo Svetemu; da je to, kar je zveličavno, najvišji namen, pa da v smislu vesoljnega značaja krščanskega apostolstva združujemo, zbiramo in duhovno zedinjujemo, ne pa živih ljudi, ki so vsak zmes dobrega in slabega, ločujemo. Treba je v tem delu ka-

toliške združitve človeštva potlačiti in izločiti vse afekte sovraštva, maščevanja, vladohlepja in častihlepja, vsa odbijajoča in zgolj bojna čuvstva, vsako zagrenjenost, ki vse opočituje, želi vračati in ne zna ničesar pozabiti, sploh vsak manjvredni resentment, in udeje-stvovati evangelij v duhu ljubezni, potrpežljivosti, zatajevanja, krotkosti pa pred vsem lastnega zgleda močne religiozne, posvetitve željne, Boga iščoče, vse v Njegovi luči gledajoče osebnosti. Katoliška akcija nas postavlja zopet v paganski svet kot nove oznanjevalce blagovestja, zahteva od nas, da jasno vidimo v naš čas in njegove probleme, nas budi iz našega v obstoječe razmere vgreznjenega udobja ali pa iz brig, ki se s suženjskimi čuvstvi in pričakovanjem bližnjega strašnega povračila z zlohotno nejevoljo prenašajo; hoče izostriti oko našega duha, da ne bomo imeli za pristno vernost to, kar je docela ali napol hinavščina, konvencija, socialna potreba, navada, sredstvo in orodje posvetnih želja in ciljev, priučenos, sama disciplina kot zavora škodljivih gonov, vnanja korektnost ali pa celó le blažilni okrask našega buržuaznega življenja; hoče k svečeniški dejavnosti vneti vsakega kristjana, da se ne bo smatralo navajanje, vnemanje in prosvetljevanje k nabožnemu življenju in religioznemu gledanju stvari kot privileg samo službenega svečenika, samo kot stanovsko opravilo, kot čisto cerkvena „funkcija“, kot nekaj, kar ne spada pred „civilni forum“, — okoliščina, iz katere se potem lahko razume, kako da je religiozno gledanje stvari bilo v nas večkrat zelo površno, v jedro osebnosti nevkoreninjeno in nebistveno, kakor da je samo neke vrste ukazana in socialno zahtevana dolžnost, ne pa naravni odsev od božje luči prešinjenega lastnega jaz. Akcija nas kliče k verskemu življenju, ki zopet daje in rodi življenje, v kojega toku je vsak član Cerkve aktivni center življenja, kjer ima vsak poslanstvo, da vodi druge k svetotajnam, ki jih deli službeno svečeništvo, in da jih okreplja v veri, koje čistost nezmotljivo varuje naslednik prvoapostola Petra, pa da tudi obogati tako znanost bogoslovja kakor dejanskega življenja v Bogu. Da se namreč za uspešen laičen apostolat v današnjih razmerah zahteva čedalje večja teološka, naravnost strokovna izobraženost laišta, se mi zdi jasno kot dvakrat dve je štiri, da so pa v laištvu lahko najbogatejši viri in centri svetega življenja s časih uprav vodivno močjo vesoljnega pokreta v Cerkvi, o tem sploh ni dvoma. Ta dvig laišta, ki je obenem predpogoj in učinek katoliške akcije, pa ima za posledico tudi še večji dvig svečeništva, ki edino daruje nekrvavo daritev, deli zakramente in ima vodstvo ter nepogrešno učenje v Cerkvi. Bogoslovno čimbolj iz-

obraženo in za posvečenjem svojega življenja ter vsega sveta z vso dejavnostjo stremeče laištvu bo službenemu svečeništvu le najboljša opora, bo lahko dajalo Cerkvi plodovite inicijative in pripomoglo k razvoju krščanske misli v čim večjo polnost tudi v onih področjih cerkvenega znanstvenega, naboženskega, liturgičnega, umetnostnega življenja, v katerih se je dozdejstvovalo večinoma samo sprejemajoče. Ves ta razmah pristnih katoliških sil bo sam po sebi dal še večjega poudarka skrivnostnosveti, zaklade božje milosti objektivno posredujoči funkciji poklicnega svečeništva, ki se bo laikom njegova neobhodnost v religioznem življenju in bistvo njegove službe še bolj globoko razodelo. Dragi prijatelj, priznal mi boš, da bo treba premagati velike ovire v naši dosedanji miselnosti, vzgoji in praksi, preden se bo moglo zasaditi v duše tako pojmovanje in gledanje na stvari katoliškega življenja. Z eno besedo: katoliška akcija predpostavlja, oziroma zahteva tak in tolik preobrat naše duševnosti v religioznem pogledu, da je absolutno ni mogoče uresničiti na tak ali podoben način, kakor so se dozdej organizacije snovale in v tek spuščale. Doživeli bi le bridko razočaranje in temu sledečo neizogibno apatijo, ki je itak že danes velika in le slabo prikrita.

Dragi urednik, dalo bi se še veliko povedati, pa je čas, da najdem zaključno misel. V politiki pravijo, da resnica večkrat škoduje; v zadevah religiozne biti in življenja pa je potrebna najbrezobzirnejša resnica povsod, vselej in v vseh ozirih. V stvareh vere, verskega čuvstvovanja in delovanja se ne da nič prisiliti, se ne smemo zadovoljiti z lažiuspehi, ne smemo ne drugih ne sebe varati z videzom mesto stvari. Bil bi podan najočividnejši dokaz, da stvari nismo domeli, ako bi na primer začeli brati v časnikih o „akciji“, kako so se priredili sijajni manifestacijski verski shodi z imeni vseh govornikov in pri tej priliki običajnimi žurnalističnimi frazami samopovzdigovanja in narejenega navdušenja ter rešpektom, ki je obligatno prevzel vse nasprotnike, ne da bi se seveda spokorili... S tem se lahko zadovolji v svoje namene politično rokodelstvo, ki ne more biti brez samoreklame in nasprotnikov (če jih ni, se jih naredi), ne sme se pa seveda katoliška akcija. Manifestacije so tudi dobre in potrebne, da se ob njih lastni ogenj oduševljenja za božjo stvar še bolj razgori, pa le, ako v izbruhu prepolne duše manifestirajo, kar je resnično v srcih, ne pa da so samo umetni ogenj, za katerim zopet nastopi tema ali medli sij sivega vsakdanjega dneva, kakor je vladal preje. Na vsak način je manifestacija, ki naj religiozno življenje razširi na druge po tajnostnem kontaktu, ki se izproži v veliki množici, plod

dolgega, tihega, notranjega dela. Koliko pa je tega še treba, mislim, da ni treba še posebno poudarjati. Še dosti imamo krog sebe krivih, časih uprav magičnih predstav o religioznem življenju, objektih in osebah, nemalo licemerstva, čisto legalističnega pojmovanja morale in suženjskega strahu, farizeizma verske prakse, janzenističnega rigorizma, ozkosrčnosti, napačnega pohujševanja (n. pr. nad Weingartnerjevimi „Castellmorto!“), celo neke vrste maniheizma v nazorih o duši in telesu, o spolnem vprašanju, v gledanju na naravo sploh in podobno. Mnogo pobud za poglobitev in dvig religioznega življenja je še neizkoriščenih, naboženska literatura stoji v glavnem na jako povprečnem nivo-u, asketična je zelo borna, hagiografična se večinoma ni povzdignila iz posnemanja običajnih shem brez življenja, liturgičnega pokreta sploh še ni, cirilmetodijska ideja, ki se dá (sit venia verbo) najbolj izkoristiti za poglobitev naše religioznosti, ki bi po njej dobila tudi naši narodni duši odgovarjajoč značaj, se ima še boriti z nerazumevanjem, veliko je še mrzrote, nepristnosti, prisiljenosti ali pa nezdravega konservatizma in strahu pred svežim zrakom v našem religioznem življenju; nekaj zelo negativnega je tudi v onih tipih in praktikah v nabožnem področju, ki imajo na sebi nek zelo odbijajoč značaj mehaničnega obrata in posla, radi česar se religioznost čisto pozunanji, poplitvi in izrodi pa finejše organiziranim dušam temeljito omrzi. Liberalizem, ki je v ljudskih masah le politični korelat k libertinizmu v življenjskem zadržanju, frivolnost, razpuščenost, verski indiferentizem, čisto mrzli ali celo strupeno sovražni odnos do vsega svetega zlasti v velikomestni delavski množici — to so po velikem delu reaktivni, resentimentski pojavi religiozno krivo vzgojene duševnosti. Ker pa imamo na drugi strani močne Slomškove tradicije, ker je pokret velikega Mahničarja v svoji religiozni osredotočenosti, gorečem entuziazmu in pristni božjekraljestveni zamišljenosti zbudil in oživil veliko še danes valovečih katoliških sil, ki v epigonstvu še niso splahnele, ker je Krekov genij usmeril duhove v socialno delavnost iz vira prave evangeljske krščanske ljubezni, ima katoliška akcija sredi mnogih opustelih ali napačno obdelanih, v ljuti politični borbi zadnjih dvajsetih let razrvanih polj še veliko oporišč za svoj razmah, tembolj, ker je i pri nas, navezujoč na nikoli pretrgano evharistično tradicijo, val religioznega obnovitvenega teženja iz svojega nevidnega centra močno zapljuskal tudi ob naše duše. Le da smatram kot bistveni pogoj, da se mora ta akcija pokreniti samo iz popolne skupnosti src in duš, iz skupnosti, kakor se je zbirala pri lomljenju kruha, iz evha-

ristične delovne skupnosti v najbolj duhovnem pomenu besede, ne pa iz kakšnega po ne vem kako kompliciranem sistemu naznačenj, volitev in delegacij ter različnih korporacij umetno izkonstruiranega in izkombiniranega telesa. Kako naj se drugače užgo plameni svetega Duha, ki brez njega ni mogoča katoliška akcija? Ni mogoče razgibati množice, odoleti vsem oviram, pretresti src do dna, zbuditi želje po Svetem in jo razžariti v ogenj, izprožiti neobhodno elementarno oduševljenje, če ne izhaja ta sila iz središča, v katerem je vsaj v začetnem pogonu absolutna enotnost nazorov in popolno duševno soglasje, brez vseh struj, ki zahtevajo iskanja kompromisov in rafinirane umetnosti taktiziranja; središče, ki ni nikak parlament ali društveni odbor z juridičnimi pravili, ampak apostolska skupnost, ljubezensko občestvo, najpopolnejše tovarištvo, kakor so bila ona, ki so se zbirala ob prvi propovedi evangelija v jeruzalemskih hišah, pri učencu Ananiji v Damasku, v rimskih katakombah, pozneje v umbrijskih frančiškanskih celicah, v pariških študentovskih podstrešjih okoli Ozanama, v oratorijih in kongregacijah — v eni sami želji, enem samem podvigu, eni skupni volji pod očetovskimi navodili škofa in župnika ali od njiju postavljenega apostolskega moža in po onem naravnem organu religioznega občestvenega življenja, ki je že dvatisoč let dan, po fari. Saj katoliška akcija ni noben vrhovni regulator „kulturnega“ ali „prosvetnega“ ali „narodno-vzgojnega“ delovanja s katoliškim predznakom, ampak poglobljeno in razširjeno dušnopastirsko in dušespasiteljsko delo po duhovniško-laiški skupnosti, po skupnem apostolstvu službenega in laiškega svečeništva; in ni omejeno niti se ne poslužuje samo že obstoječih organizacij, ampak mora znati objeti vse krščanske duše in razgibati vse še latentne verske sile v vseh taborih, stanovih, krogih, tudi tam, kamor ne bi prišla sicer nobena obstoječa organizacija z izrazito katoliškim nazvanjem in programom. Njena aktiviteta sliči aktiviteti bratovščin, redov in kongregacij z apostolskim in misijonskim poudarkom in maksimalno možnostjo in svobodo asimiliranja obstoječim razmeram in družabnemu okolišu, kolikor le mogoče neobremenjena po juridičnih formah in pravilih. Da z enim stavkom povem: Neobhodni pogoj katoliške akcije je popolna svoboda in nevezanost razen na učeniško avtoriteto poklicanega pastirja Cerkve, dijeceze, fare; proste roke napram vsemu, kar je ali je bilo, edini ozir na religiozno opredelitev in razvojne možnosti religioznega v posameznih dušah in življenjskih občestvih: v prvi vrsti v družinah.

Njeno stvarno delo je pozitivno, gradeče, ne apologetično in polemično razen v nujni potrebi; na vsak način nikdar polemičnega duha in polemične tendence, ampak navdihnjeno in vójeno od najneomejenejšje ljubezni; in je vesoljno, resnično katoliško, vse obsegajoče ne pa obosebljujoče.² Kajti bila bi pač najkrutejša ironija, če bi še katoliška akcija komu zaradi kakšne fakciorno-politične barve zagrabila pot k Bogu, namesto da jo vseh ovir očisti! Omenim samo še, da se šele po taki katoliški akciji more uresničiti slovensko-hrvatska katoliška skupnost, brez katere v zajednici Jugoslovanov katoličanstvo sploh ne more razviti vseh svojih ustvarjajočih sil. Kakor vidiš, prijatelj, se more to veliko duhovno delo uresničiti le, če so tisti, ki bodo v tem duhu sodelovali, sami med seboj zvezani po najprisrčnejšem tovarištvu ljubezni. Sicer boš rekel, da je to samoposebi umevna stvar, pa je zelo potrebno jo poudariti, ako naj bomo odkritosrčni. Zakaj naši medsebojni odnošaji po vojni niso morebiti toliko razrvani po različnih nazorih in različni življenjski usmerjenosti, čeprav tudi to igra brez dvoma veliko vlogo, kolikor po celi kopi manjvrednih resentimentskih egocentričnih čuvstev in antipatij, ki so se med nami brez zavore razvile, po nezaupanju, zagrenjenosti, ljubosumnosti, rivaliteti, po želji drug drugemu vračati milo za drago — sami efekti dolgotrajne politične borbe v enem in istem narodnem organizmu, ki se je izrodila v ekstrem in v ostrini najrazličnejših trenj prenesla v naš lasten organizem. Ali je predpogoj katoliške akcije, da se to psihološko stanje popolnoma premaga ali naj se polagoma likvidira po samem delu katoliške akcije? Jaz mislim, da je treba stopiti v svetišče z očiščeno dušo, ki je s preteklostjo popolnoma obračunala.

*

Dovoli mi, dragi prijatelj, ob sklepu čisto malo osebno noto. Kdaj so se mi prvič oblikovale te misli v jasno zavest? Pred tremi

² Koliko škode na primer nehote napravlja tiste vrste poljudna polemična apologetika bodisi v člankih ali govorih, ki nima namena nasprotnika prepričati in mu priti bliže, ampak samo še bolj podčrtati nepremostljivost med njegovim in „našim“ stališčem ki nasprotstva naravnost išče in zato preze v argumentaciji nasprotnika to, kar je morebiti resnično in zahteva pritrditve in priznanje — če treba, še pretirava in njega samega takorekoč od prave sledi do resnice kakor nalašč potiska nazaj na zmotne pozicije — metoda, ki se je na to polje prenesla seveda iz politike, na ogromno škodo verskega življenja, ki več ali manj tli v vsaki slovenski duši in se ne sme ugašati, ampak vešče in ljubeče netiti. — Op. pisca.

ali štirimi leti pred Strossmayerjevo rakvijo v mrtvaški, a prijetni tišini djakovske kriptе, nad seboj njegovo divno katedralo, največji umotvor njegov in jugoslovanskega katoliškega genija, ki stoji na božji straži na meji zapada in iztoka. Veličastvena lepota hrama, ki je vanj vtisnjena ideja krščanske, katoliške vesoljnosti v čisto našem, narodnem duhu, se je vlegla name, da sem se začutil čisto malega, neznatnega in malopomembnega. Pa ni me to potlačilo, ampak visoko povzdignilo nad samega sebe. Kaj se mi toli povzdiguje, — tako me je prešinilo — s svojim preciznim organizacijskim aparatom, šumno vnanjo delavnostjo, „zmago načel v javnem življenju?“ To je vse dobro in potrebno, a tudi drugod se je, čeprav istotako moteno od človeške slabosti in napak, storilo veliko in nič menj potrebno. Tudi tu je izraz duha, katoliškega duha, svojevrstnega duha — ne tako mrzlega in trdega, neuklonljivega kot so naše skale, temuč mehkega in umiljenega kot je slavonska ravnina, kot je „Góspodi pomíluj“ istočnega obreda, kot je bila beseda: „žena, pojdi in več ne greši“; duha, ki se bori z brezni v lastnem srcu, pa zato umeva blodečo dušo sobrata, ki išče izgubljeno ovco povsod, kamor bi se bila zgrešila, ki rajši odpušča nego obsodi, z orlovskim očesom pa gleda v daljo, kjer se mu rišejo mejniki božjega kraljestva, v katerem bodo zedinjeni v zahvalni pesmi vsi jeziki in plemenena ...

Vedel sem, da mi je v tisti uri govoril duh velikega škofa.

Franc Terseglav.

To je greh vsakega ustvarjenega duha, da noče izginiti, kadar je prišla njegova ura. Vsak duh pravi, da je neminljiv in mora mu biti zelo neprijetno, če bi se s prehitrim odhodom moral osramotiti. Če se le še najde človek, ki se da od njega voditi, sme ostati in Bog odloži dan sodbe. Toda za duha je bistveno, da je neizpremenljiv. Sicer pravimo, da se je duh tega ali onega človeka izpremenil, da je ta ali oni narod, ta ali ona družba postala boljšega ali slabšega duha. Toda to je prevara; v resnici je „izpremenjeni“, „boljši“ ali „slabši“ duh čisto nov duh, kateremu se je stari moral umakniti — najbrže s skrivnim namenom, da se čimprej vrne (marsikateri duh izjavlja, da gre samo na počitnice). To je posebnost duha, da najde Boga vsako jutro novega, kajti Bog je večno mlad. To se zdi duhu nezaslišano. In če se večno mladi Bog noče ravnati po starem duhu, se ta začne kujati in kovati zoper njega zarote z drugimi starimi duhovi ali ljudmi.

Jožef Wittig.

Karl Muth o katoliški akciji

Ravno v Nemčiji so bili katoličani v društvih, na shodih, v tisku in parlamentu, v javnih nastopih in demonstracijah več ko dovolj aktivni. Društva niso obstajala le kot kaki okvirni stvori, marveč so izpolnjena. Tip „cattolici militanti“ nam vsekako ni manjkal. Raje bolehamo na preobilici organizacij kakor nasprotno. Radi same organiziranosti in društvene zaposlenosti je marsikrat že skoro prikrajšano bistvo religioznega življenja po družinah in cerkvah. Tako slišiš neprestano tožbo, da nam bo v tej smeri pomnoženo delo čisto izvotlilo naše notranje življenje in ubilo nemškemu katoličanstvu sleherno plodnost. Vsekako bo izgubilo svojo moč tam mikavno, kjer pričakujejo od njega kaj drugega kakor samo uvrstitev v organizirane vrste in številčno močne nastope v času in kraju. Pravi smisel papeževih navodil tiči torej v pozivu na laike obenem z ureditvijo centralnega vodstva katoliškega ljudstva, ne pa v pozivu k hrupni delavnosti in bahavemu razkazovanju moči, kakor si jih želi masa. Ravno danes, ko je v Nemčiji toliko političnega nezadovoljstva, toliko kulturne zagrenjenosti, smo kar brž pripravljeni, da religiozno mišljen poziv prevržemo v bojni klic z žgočim tonom. Toda cerkev ne rabi niti pretorijanskih gard niti camelots du roi neke druge akcije. Bilo bi usodno če bi se pod plaščem katoliške akcije pojavile metode nasilne obrambe, da govorim le o tej. Sem spadajo tudi govori o katoliški akciji po ljudskih shodih, ki pojem ponižajo do enostavnega „šlagerja“ in kljub vsem pridržkom pomagajo nehote pri povnanjenju gibanja.

Za svoje osebno zveličanje lahko dela vsak sam v zatišju in s sredstvi, ki mu jih nudita religija in cerkev. Za to ni treba nikake akcije navzven. Premišljevalno delavno življenje v ozkem krogu svoje okolice zadošča, da dosežeš visoko stopinjo popolnosti. Katoliška akcija pa gre daleč preko tega tihega samoposvečenja. Njen namen je oživiti občestvenega duha preko njega v življenju praktičnem uveljaviti kraljestvo Kristusovo. To pomeni misijonarjenje v visoko civiliziranem svetu, ki mu navdihujejo delovanje ideje, nazori in predstave v pogosto zelo duhovni in sugestivni propagandi. Tu ne moremo nič opraviti z umskim primitivizmom. Mnogo bolj je marveč treba, da ravno duhovne sile in oblikovalne ideje katoliškega miselnega sveta oživimo: njegovo vrednotenje, njegovo hierarhično urejenost, njegovo visoko spoštovanje človekove Pameti, njegovo obrambo naravnega prava kot podlago pozitivnemu zakonu, njegove vzgojne in izobrazne vzore, njegovo pojmovanje zakona, zaslužka in posesti. Z druge strani je treba, da si človek prisvoji sodobne oblikovane elemente in jih samostojno predela. Usposobiti se moraš, da druge razumeš, da govoriš v njih jeziku, da jim potem v tem jeziku oznanjaš novo življenjsko vsebino in te razumejo. Pavel na Areopagu je klasični vzor takega misijonskega delovanja.

„Hochland“ XXVI. Januar.

Katoliška akcija

Čez sedem let pride vsaka stvar na dan. Sedem let bo letos minulo, odkar je papež Pij XI. v svoji prvi encikliki *Ubi arcano Dei* (23. dec. 1922) razvil program katoliške akcije.¹

Besedi *actio catholica* sta nam bili znani že preje in smo spočetka mislili, da pomenita nekaj, o čemer se lahko vsakdo pouči v kateremkoli latinskem slovarju. Potem se je to ime ponavljalo² in smo polagoma dobivali vtis, da ga v naših slovarjih ni in da pravzaprav ne vemo, kaj pomeni. Iskati je bilo treba njegov pomen. Spoznali smo, da je *actio catholica terminus technicus*, ime, ki izraža vsaj relativno za nas in naš čas neko novo idejo. Za nas je torej novo ime kot *terminus technicus* in s tem v zvezi nova tudi ideja. Sedaj je ta *terminus technicus* tako trden in določen, da je sprejet že v dva konkordata, v litvanskega in italijanskega, dočim ga v bavarskem in poljskem konkordatu še ni, čeprav sta bila ta dva izvrstna konkordata sklenjena istotako pod papežem Pijem XI.

Glede najabstraktnejšega pojma o bistvu kat. akcije in njenega namena vlada danes med katoličani povsod popolna edinost; nekateri bolj konservativni elementi so celo hiteli zatrjevati, da so kat. akcijo s svojimi organizacijami že davno izvedli.

Resnica je, da je katoliška akcija sodelovanje laikov pri hierarhičnem apostolstvu cerkve, da je to verska akcija in politično popolnoma nestransarska, da je njen nmen v vsem javnem in privatnem življenju, vsekdar in povsod širiti in utrjevati kraljestvo Kristusovo. Mnogim se je zdelo, da je treba dati tej zamisli katoliške akcije le še zunanjo strukturo, zunanjo organizatorično formo, pa bo stvar gotova ali vsaj vsestransko programatična.

Toda če si zamisel katoliške akcije predstavimo čisto konkretno, potem nastane vprašanje: ali se bodo po zgolj zunanji strukturi abstraktnih idejah katoliški akciji na podlagi stare mentalitete naše verske in cerkvene razmere spremenile vsaj kolikor toliko temeljito, in če ne, kako je treba katoliško akcijo pojmovati konkretno, da bo po njej nastopil, kakor pravi Pij XI. v konzistorijalnem nagovoru dne 23. maja 1923 (AAS 1923, 247) — mnogo boljša doba (*aevum multo melius*)?

Kolikor mi je znano iz dokumentov privatne avtoritete, se je začela snovati pri nas katoliška akcija preveč formalistično v smislu zunanje strukture ali mrtvega skeleta, brez vitalnega gibanja ali živ-

ljenja in da nadalje sploh ni čisto nič ali pa vsaj ne pravilno pojasnjeno njeno razmerje do vseh področij katoliškega življenja in do političnih strank, oziroma do politične stranke katoličanov. Zlasti v zadnji točki so se pri nas tako zelo naslonili na nemerodajno pojmovanje katoliške akcije v Nemčiji in Avstriji, da človek na eni strani vidi, kako zelo je bila vsa naša politična vzgoja sorodna nemški in avstrijski vzgoji in kako nas ta vzgoja lahko ovira, da se od svoje stare mentalitete ne bomo tako lahko ločili; na drugi strani pa se mora človek čuditi, kako je spričo naše katoliške zavesti mogoče kar tako prezreti avtentična navodila sv. Stolice.

Zato bomo v naslednjem skušali pojasniti katoliško akcijo čisto konkretno in na podlagi papeških dokumentov, od katerih se pri nas nekateri dosedaj sploh še niso imenovali. Nič nam ne more te naloge olajšati boljše, kakor promatranje katoliške akcije v njenem trojnem razmerju: I. v razmerju do posameznika, II. v razmerju do katoliških društev, III. v razmerju do političnih strank.

I.

V razmerju katoliške akcije do posameznika je treba svariti pred pretiravanjem zunanje strukture katoliške akcije in pa pred mišljenjem, kakor da je katoliška akcija le monopol nekaterih, dočim naj bi bili drugi slepi in nebogljeni služabniki brez lastne iniciative.

Katoliška akcija je verska akcija ali realizacija verskih misli in verskih sklepov, ki se vrši pod zavednim ali nezavednim impulzom pokreta vsega katoliškega občestva — duhovnikov in laikov pod avtoriteto cerkvene hierarhije.

Nositelj in v veliki meri voditelj katoliške akcije je vsak katoliški posameznik.³ Če molim, ali ni to katoliška akcija? Če meditiram, ali ni to katoliška akcija? Če izvršujem svoja dela iz verskih namenov, ali ni to katoliška akcija? Če se premagujem iz verskih motivov, ali ni to katoliška akcija? Itd.

Toda taka katoliška akcija se je vršila že preje; namesto: katoliška akcija bi za dosedanje čase lahko boljše rekli: katoliške akcije t. j. število socialno nestrjenih katoliških akcij. Zmisel današnje katoliške akcije pa je, da vse svoje individualne verske akcije izvršujemo pod **notranjim** impulzom splošnega pokreta.

Pokret je tisti življenjski tok, v smeri katerega plava človek tudi nehote in nevede, gnan od neke tajne sile. Pokret vpliva na posameznika in ne na cele skupine na nek neviden in skrivnosten način. Vsak

pokret je nekak socialen pojav — pojav v človeški družbi, ki dobi od njega svoj pečat in svoj značaj. Pokret je tisti socialni pojav, tisti življenjski tok, ki človeka prešine in prevzame tako, da ravna pod njegovim vplivom kot iz svoje notranjosti, kakor da bi deloval čisto sam od sebe, iz svojega impulza. Živeti se pravi se ipsum movere. Življenje je agere a seipso. Tisti princip: omne quod movetur, ab alio movetur je treba prav razumeti. Povsem velja ta princip le za mrtva bitja. Za živa bitja pa ne velja povsem; kajti živa bitja in vprav kot živa bitja se gibljejo tudi sama od sebe. Katoliška akcija pa je in mora biti življenje, ne mehanično gibanje, ampak življenjsko gibanje iz notranjosti na ven, življenje pokreta. Ko človek misli, da ravna popolnoma po svoji svobodni volji, ravna vendarle pod vtisom tega življenjskega pokreta. Katoliška akcija je kot pokret kolektivna ali socialna božanska inspiracija vsega našega življenja, je neka kolektivna božanska sugestija, ki deluje po psihologiji mas na nek skrivnosten način.

Zato se s pomočjo golih pravil in matematične preračunanosti, s pomočjo zgolj zunanje strukture katoliška akcija ne bo mogla uveljaviti. Organizacije italijanske katoliške akcije ne smemo napačno umevati. Pomisliti moramo, da je italijansko katol. organizatorično gibanje še zelo mlado: Navdaja ga še mladostni ali začetni entuziazem, ki mu je neka posoda, neka struktura draga in dobrodošla zato, da val navdušenja ne odpluje takoj za prvimi momenti. Ali ko vala ne bo, ko vode ne bo, tudi struga sama ne bo več zanimiva — mrtva bo. Živa organizacija je izraz živega občestva; če tega ni, nam ne ostane drugega kot okostje. Katoliško akcijo moramo pojmovati kot dinamiko, ne toliko kot statistiko, kot nekako popišnjo, ki naj nam bo nudila skupni pregled vseh funkcijonarjev, sej in poročil posameznih edinic. Vanjo mora duh, entuziazem, toplota! Pravila italijanske katoliške akcije je papež Pij XI. potrdil 2. okt. 1923 (Čas XXIII, 1928/29, str. 289). Omenil jih je kot leges tudi v konzistoriju 20. dec 1923 (AAS 1923, 607). AAS 1928, 256, pravi, da je pravila za katol. akcijo podal že v svoji prvi encikliki, kjer se gotovo formalistična stran ne stavi v ospredje. Katoliško akcijo izvršuje vsak posameznik sam pod neznanim in skrivnostnim vplivom svobodnega pokreta; v družbi se njegova akcija le še potencira.

Katoliška akcija naj bo genijalno praktično krščanstvo!

Eno izmed najvažnejših vprašanj katoliške akcije je vprašanje o skrivnostnem razmerju mase in osebnosti v emfatičnem smislu t. j. velike osebnosti, o medsebojnem vplivu obeh.

Uspeh velikih mož, velikih reformatorjev je gotovo odvisen tudi od mase: od njenega odziva in umevanja. Koliko velikih idej in duhov v zgodovini ni našlo pri sodobnikih nobenega ali vsaj ne pravega odziva! Spomnimo se na Kristusa! V razmerju do mase je pomen velike osebnosti v tem, da ustvarja nove ideje in da zna tem idejam priboriti priznanje in praktično veljavo.

Sicer imajo velike ideje že same po sebi gotovo privlačno moč. Vendar se zaradi te mase ne vname zanje vedno sama od sebe. Treba je buditi v masi za ideje pravo umevanje in pravo ljubezen. Ali ideje vžgó, ni odvisno le od njihove notranje vrednote, temveč najbrž še bolj od tega, s kakšno jasnostjo, s kako toploto, s kakim prepričanjem, s kako močjo in s kako vztrajnostjo se razglašajo. Kar se je dolgo časa zastonj borilo za priznanje, prodre kar mahoma, če nastopi krepka osebnost, ki s svojim čarom potegne vse za seboj. Nravne ideje krščanstva so n. pr. vedno iste. A kakšna pretresljiva sila tiči v njih, so pokazali veliki glasniki pokore, sv. Frančišek Asiški — ki je, mimogrede omenjeno, patron katoliške akcije (AAS 1926, 155) — Vincenc Ferrer, Savonarola. Navdušenje za križarske vojske sta n. pr. podnetila Peter Amienski in sv. Bernard. Reformacija bi brez Luthrove osebnosti nikdar ne bila dosegla takih uspehov. Mnogo njegovih idej je bilo že preje znanih, „jetzt aber sagte es Luther“, sedaj pa je rekel Luther in zmagale so.⁴

Vsa bistvena organizacija katoliške akcije je nek centrum⁵ v škofiji, neko ognjišče, s katerega se ogenj širi vsepovsod, kakor se na Veliko soboto ponese blagoslovljeni ogenj v vse krščanske domove.

Katoliška akcija bo pokazala, ali gojimo res pravo katoliško občestvo ali smo tudi brez vsake organizacije v tako tesnem medsebojnem stiku, da se bo ogenj polagoma vnel vsepovsod, samo če bo začelo goreti na enem samem koncu, ali v sredini ali kjerkoli. Če še nismo v takem stiku, bo treba pa še močnega vetra — viharja binkoštnega praznika, ki bo raznesel iskre na vse strani. Potem bomo lahko rekli: Spiritus Domini replevit orbem terrarum. Ne bodo goreli samo naši jeziki, ampak gorela bodo tudi naša srca. Vsi bomo maziljeni, laiki in duhovniki. Saj so tudi laiki prejeli sv. Duha v zakramentu sv. birme. Prav katoliška akcija bo pokazala ta zakrament v najlepši luči. Po njem so laiki v resnici uvrščeni v hierarhično zgradbo kat. Cerkve in postanejo deležni Kristusovega duhovništva. Neizbrisno znamenje sv. birme jih prisposobi (configurat) Kristusovemu duhovništvu.⁶ V prvih časih krščanstva so nastopali kot

glasniki božji tudi laiki, kot harizmatiki — seveda če so prav vršili svojo nalogo v najtesnejšem soglasju in stiku s cerkveno hierarhijo — duhovniki in škofi. Takrat je bilo to potrebno. Kakor se vidi, je nekaj podobnega potrebno tudi danes. Božji Duh bo že v pravem času obudil v laikih svoje darove. Razen ene so vse druge harizme prenehale. Sv. Pavel tako lepo govori o harizmah v 1 Kor. 12—14. Vernike navdušuje za najlepšo in neminljivo harizmo — ljubezen. „Aemulamini autem charismata meliora!“ (1 Kor. 12, 31) pravi in začne v 13. pogl. svoj slavospev o ljubezni. Prav bratovska ljubezen, tesno občestvo je, brez katere je po papeževih besedah v pismu malinskemu nadškofu (15. avg. 1928) katoliška akcija sterilna.⁷ Tudi za to nam je sv. Frančišek Ašiški prekrasen zgled. Bodimo v resnici cor unum et anima una, eno srce in ena duša, kakor je pisano: „Množica teh, ki so verovali, je bila enega srca in duha; tudi nihče ni govoril, da je kaj tega, kar je imel, njegovega, ampak jim je bilo vse skupno“ (Apost. dela 4, 32).

Preveč koščeno in mrtvo se mi zdi pojmovanje katoliške akcije, če naj bi se izvedla mehanično, recimo, pa vseh župnijah na enkrat in istočasno s tem, da se n. pr. po vseh župnijah istočasno ustanove župnijski odbori katoliške akcije. Ogenj se širi na drugačen način: ne mehanično, ampak zgrabi in se uveljavi najprej na enem mestu, potem šele gre naprej. Ognjeni kresovi, ki so po gorah naznajali turško nevarnost, se niso na vseh gorah vžgali istočasno in v istem trenutku, ampak ko je že svetlo in visoko plapolal kres na eni gori, so zažgali potem, ko so ga opazili, podoben kres na sosednji gori itd.

Propagacija katoliške akcije naj bo torej propagacija ognja, propagacija božjega binškošnega Duha.

Treba bo najprej takega glasnika kat. akcije, da bo šel od kraja do kraja in znal po župnijah navdušiti zanj župno duhovščino in ljudstvo tako zelo, da bodo vsi spontano začeli vzklikati: Deus lo vult! Kaj takega moramo imeti tudi pri nas! Sicer se mi zdi formalistično - strukturno uvajanje kat. akcije podobno zgolj abstraktni shemi in dispoziciji, ki bi jo pridigar podal ljudstvu namesto prave prepričevalne pridige.

II.

O razmerju katoliške akcije do katoliških društev in organizacij velja že marsikaj, kar smo naglašali glede njenega razmerja do posameznikov. Ne bo vsa zadeva rešena s tem, da bodo imela dotična

društva v katoliški akciji le svoje „juridične“ zastopnike. Katoliška akcija mora zajeti vsakega posameznika, čim bolj neposredno, tem boljše. Prošiniti ga mora predvsem na znotraj in iz svoje notranjosti bo potem vplival na svojega sočlana; celotno društvo pa bo pri svoji avtonomiji prav v tej svoji avtonomiji pokazalo svojo originalno katoliško iniciativnost. Za vsa katoliška društva je važno v prvi vrsti to, da bodo vsa popolnoma harmonično stremela za istim ciljem, ciljem katoliške akcije. Ta naj bo zanje ena in ista entelehija. Z ozirom na vsa obstoječa društva je kat. akcija „edino in složno vodstvo, urejevanje sil in nalog.“ Svojega namena ne dosega in ne more dosežati za slučaj, da taka društva že obstoje, izven in mimo njih. „Vsake vrste ustanove in društva, bodisi pretežno verska, ki so n. pr. ustanovljena za vzgojo mladine ali za gojitev pobožnosti, bodisi svetna in gospodarska, obrača in usmerja na socialno apostolstvo“ — piše Pij XI. v pismu kard. Bertramu, kjer tudi pravi, da mora v duhu katoliške akcije vladati med društvi „sloga in dobrohotnost, pa tudi medsebojna pomoč.“ V slučaju obstoječih katoliških društev torej katoliška akcija ne more dosežati svojega namena izven in mimo njih, a tudi katoliška društva ne morejo dosežati svojih namenov izven in mimo katoliške akcije. Zaradi tega in pa tudi, ker katol. akcija vse katoliške sile enotno urejuje in vodi k enemu in istemu cilju, je razmerje katoliške akcije do katoliških društev kakor razmerje duše do telesa. Dokler telo živi, ne more živeti brez in izven duše, kakor tudi duša ne živi izven njega: vse njegove fizične in kemične sile urejuje in na harmoničen način vodi duša. Duhovna penetracija — to je odnos katoliške akcije do obstoječih katoliških društev in organizacij.

A katera so tista katoliška društva, ki vanje posega katoliška akcija? Pij XI. odgovarja v pismu kardinalu Bertramu: „*Opera et sodalicia cuiusvis generis vel praecipue religiosa — vel proprie civilia atque oeconomica*“ — vsake vrste ustanove in društva, bodisi pretežno verska, — bodisi svetna in gospodarska. V konzistorijalnem nagovoru 20. dec. 1926. je omenil Pij XI. razne ustanove katoliške akcije v Italiji: to so ustanove in zavodi, ki imajo namen širiti dober tisk, ki pospešujejo vero in človeško prosveto, ali za gospodarsko in socialno blaginjo,⁸ isto versko, kulturno in gospodarsko socialno področje našteva v pismu mehikanskim škofom (2. febr. 1926),⁹ naravnost neizmerno pa imenuje področje katoliške akcije v pismu poljskim škofom dne 10. junija 1927.¹⁰

Kakor daleč sega katoliška morala, tako daleč mora segati tudi katoliška akcija. V življenju katoličanov ne more torej iz katoliške akcije biti izvzeto nobeno področje. Zakaj naj bi torej smele biti organizacijske nositeljice katoliške akcije le versko-nabožne in vzgojnoprosvetne ali samo prosvetne in karitativne organizacije? Kako morejo, odkar je prodrla ideja katoliške akcije, imeti katoličani „društva s posebnimi cilji, ne da bi bila udeležena pri katoliški akciji? Kako morejo imeti še svoje posebne cilje, ki naj jih katoliška akcija nima, organizacije, ki jih že obsega katoliška akcija? Vse prenoviti v Krstusu — je vendar cilj katoliške akcije!

Res, katoliška akcija je verska akcija. To pomeni, da naj pravi verski krščanski duh prodre v vse javno in privatno življenje katoličanov: v kulturne, gospodarske in socialne organizacije, v družine, narode in države. Vse katoliško življenje naj z vsemi svojimi ustanovami vred dobi verski pečat in verski notranji značaj. Sodelovanje laikov s Cerkvijo je prav to, da ima vse njihovo privatno in javno življenje in delo verski pečat in verski značaj. Apostolat laikov izvira logično iz namena katoliške akcije. Meje med posvetnostjo ali laicizmom v zavrženem smislu besede in med verskim in cerkvenim duhom ne moremo in ne smemo postavljati prav nikjer več. Le, če katoliška akcija zaseže vse, bo laicizem, kar je njen namen, *p r e m a g a n*. Vse poslanstvo laikov bo potem res versko, sveto, sakrosaktno napram vsem izvincerkvenim silam.¹¹

Po vsem tem morajo uživati vse ustanove katoliške akcije tudi versko svobodo. To je tudi vzrok, zakaj tvori katoliška akcija sedaj posebno vprašanje pri sklepanju konkordatov. Tako priznava popolno svobodo ustanovam katoliške akcije litvanski konkordat, ki je bil sklenjen 27. sept. 1927¹²; italijanski konkordat (z dne 11. febr. 1928) ureja razmerje države do ustanov katoliške akcije v členu 43.

Seveda pa je en pogoj, ki ga morajo v tem oziru in po svoji naravi izpolniti ustanove katoliške akcije, če naj računajo na priznanje svobode od strani države in če so zasnovane res v duhu katoliške akcije — odpovedati se morajo vsaki strankarski politiki. V Italiji je 9. januarja 1927 italijanski fašistični režim razpustil vsa mladinska vzgojna društva, izvzmeši ona, ki imajo pretežno verski namen, hoteč s tem onemogočiti na mladinsko vzgojo vpliv katerihkoli nefašističnih strank. Na mesto vseh drugih je ustanovil svojo lastno vzgojno društvo Opera nazionale Balilla. Po tem zakonu so bili prizadeti tudi katoliški skavti v krajih, ki so imeli manj ko 20.000 prebivalcev. Papež je proti tej vladni odredbi protestiral v pismu kardinalu Ga-

sparriju dne 24. jan. 1927 (AAS 1927, 41—46); poudaril je, da katoliški skavti niso in nočejo biti kako strankarsko krilo in da imajo pretežno in bistveno verski namen, ker so organizacija katoliške akcije. Katoliška akcija da ima bistveno verski namen in je politično popolnoma nestrankarska.¹³ Kakor je naglašal v konzistorijalnem nagovoru 20. dec. 1926, tako poudarja znova tudi v tem pismu, da je zlasti versko-moralna vzgoja mladine po božjem pravu neodstopna naloga Cerkve. Zato so katoliška mladinska vzgojna in kulturna društva zadeva katoliške akcije.¹⁴ Prizadevanje za krščansko vzgojo mladine je papež v svojem konzistorijalnem nagovoru 14. dec. 1925 priporočal kot posebno nalogo tudi katoliški akciji v Franciji (AAS 1925, 645).

III.

Že s tem, da organizacije katoliške akcije ne smejo gojiti nikake strankarske politike, nam je dan migljaj, kako moramo pojmovati nepolitičnost katoliške akcije. Če hočemo biti res logično dosledni in sklepati na podlagi naših dosedanjih izvajanj, potem moramo čisto odkrito priznati, da bi bilo pri nas nemogoče izvesti katoliško akcijo v razmerah, v kakršnih smo živeli do 6. januarja 1929. Ta zadeva nam na sijajen način kaže, kako je mogoče čisto napačno in v duhu stare mentalitete razumeti papeževe direktive, podane v najsplošnejši obliki v dobri veri, da smo jih razumeli popolnoma pravilno. Kratko se papeževa navodila glase: „Actio Catholica a civilium studiis partium sit prorsus aliena,“ „partium studiis nequaquam implicetur“ — tako v pismu kardinalu Bertramu. Toda če se kritično zavemo svoje stare mentalitete in v zvezi s temi splošnimi navodili čitamo papeževo pismo mehikanskim škofom z dne 2. febr. 1926 in pismo litvanskim z dne 24. junija 1928, se nam odpre takorekoč popolnoma nov svet.

Vsem nam je znano, v kako težkem verskem in cerkvenem položaju se nahajajo mehikanski katoličani. Pij XI. se ga je z bridkostjo spominjal v konzistoriju 14. dec. 1925 (AAS 1925, 642) in zaključil s tolažbo:

„Spem tamen meliorum temporum concipere animo haud possum nisi e praestantiore aliquo Dei miserentis auxilio, quod supplices cotidie imploramus, atque e concordia quadam laborum disciplina ad actionem catholicam in populo ipso promovendam“ — nade na boljše čase nam ne more nuditi nič drugega, kakor izdatnejša božja pomoč in pa prospeh katoliške akcije, ki naj se med ljudstvom izvede.

Te besede ponavlja papež v pismu mehikanskim škofom 2. febr. 1926 in očrta podrobneje katoliško akcijo v njenem razmerju do politike in v njenem razmerju do vseh nepolitičnih panog katoliškega privatnega in javnega življenja. K drugi točki se izrazi bolj sumarično, ker je prva točka radi najneugodnejšega položaja mehikanskih katoličanov potrebna natančnega pojasnila.

Po svoji stari mentaliteti bi človek mislil, da bo Pij XI. zaklical mehikanskim katoličanom: Nastopite z močno politično stranko kakor jo imajo n. pr. Nemci v Centrumu! Toda Pij XI. opominja drugače:

Praecipua igitur consilia et monita Nostra eo unice spectant, ut vos paterno animo incitemus ad „actionem catholicam“ magis magisque in dies mutua conspiratione ut summa disciplina in grege curis cuiusque vestrīs concredito propagandam.

Njegovi najvažnejši opomini in nasveti se nanašajo edino na katoliško akcijo. V nadaljnjem izvajanju vključuje nepolitičnost katoliške akcije tako trdno in tesno, da kar enostavno in konkretno našteva, kdo ne sme gojiti absolutno nobene strankarske politike. To pojasnilo nam je zelo dobrodošlo in nam mora odstraniti izpred oči napačno predstavo, kakor da je katoliška akcija neko samo v sebi subsistenčno bitje izven nas katoličanov — *actio subsistens*. Kakor daleč sega katoliška akcija, tako daleč sega tudi njena strankarska nepolitičnost in karkoli in kogarkoli zajema katoliška akcija, tisto in tistega mora zajeti tudi njena strankarska nepolitičnost. Zato nadaljuje:

Actionem catholicam, inquam; etenim in praesenti potissimum haud commoda rerum condicione, oportet omnino, venerabiles fratres, ut (1) vos simulque (2) omnes e clero et (3) ipsae catholicorum consociationes a quovis politicarum factionum studio prorsus abstineatis. To pa ne samo zaradi bistva katoliške akcije, ki je verska in ne politična, ampak *ea quoque de causa ut catholicae fidei adversariis ansam ne detis ad religionem vestram habendam pro parte aliqua factioneque politica* — t. j. da ne bodo imeli nasprotniki katoliške vere prav nobenega povoda smatrati katoliško vero za kako politično stranko.

Kar je pravkar povedal, hoče še enkrat vdolbsti v spomin z lapidarnima stavkoma, ki se nanašata prvi na vse katoličane, drugi pa še posebe na škofe in duhovnike:

1. *Omnes igitur catholici, quatales, civilem partem nomine catholicam ne constituent.*

2. *Episcopi praesertim ac sacerdotes nullam partem politicam sequantur neque dent operam ephemeridibus cuiuslibet politicae factionis conscribendis, cum munus suum ad omnes fideles, imo cives, necessario spectet.*

Naj takoj že kar od praga zavrremo vsak pomislek, kakor da bi se te papeževe norme nanašale le na mehikanske katoličane in ne tudi na katoličane drugih dežel. Kajti že register v *Acta Apost. Sedis* pravi izrecno, da te norme katoliške akcije veljajo tudi za Mehiko, torej ne le za Mehiko kot tako. Nadalje se te direktive izvajajo direktno iz bistva katoliške akcije, ki mora biti povsod isto; končno so tudi priloženi razlogi splošni in veljajo za vse dežele.

Katoličani naj v duhu katoliške akcije torej ne ustanove in nimajo nobene politične stranke, ki bi se imenovala in tudi bila katoliška. Ne gre samo za ime, gre za stvar. Že s tem samim, da bi bila kaka politična stranka kot taka katoliška, bi se že njena propaganda in agitacija vršila v imenu vere, ki bi pri vernem ljudstvu že vsled tega mogla računati na gotov uspeh v škodo drugim strankam. Vsaka politično-strankarska agitacija v imenu vere mora v duhu katoliške akcije vero omadeževati. Od katoličanov pa smejo imeti svojo — seveda ne katoliško — stranko ali pa biti in delovati v katerikoli stranki, da le ni v opreki s krščanskim naukom in krščansko moralo — le laiki. Škofje in duhovniki pa ne smejo biti in delovati v prav nobeni stranki; tudi pisati ne smejo v liste katerekoli stranke. Ves kler, kakor poudarja papež na koncu pisma zopet in zopet, debet, *ut diximus et iterum atque iterum hortamur, a cuiusvis partis contentione liber esse et solutus.*

Dokler se to ne izvede, toliko časa se ne more izvesti katoliška akcija. V tem oziru so pri nas sedaj po 6. januarju 1929 razmere popolnoma razščiščene. Imenovane zahteve katoliške akcije pa morajo biti za nas vse, laike in duhovnike, najsilnejši pogon, da se katoliške akcije oklenemo z vso dušo, še preden se povrne zopet čas političnih strank. Laiki naj se začno zavedati, od česa in od koga bo njihov uspeh pri volitvah odvisen. Od duhovnikov gotovo ne več. Tudi sami pri vernem ljudstvu ne bodo kot politični strankarji smeli agitirati v imenu vere niti z eno besedico. Ljudstvo jih bo volilo, če bo videlo, da so to goreči in navdušeni katoličani in apostoli, ki bodo, v katerikoli stranki že bodo, v zbornici branili, če bo treba, pravice katoliške vere in Cerkve, ne kot člani stranke, v kateri so, in v njenem imenu,

ampak edino kot katoličani, v imenu svoje in svojega ljudstva vere. S tem bodo delali ne za korist kake stranke, ampak za korist in skupni blagor naroda in države, ki brez krščanske vere in morale ne more imeti pravega blagoslova.

Da se duhovščina ne sme pajdašiti z nobeno stranko, je vzrok pač ta, ker so oni poslani za vse vernike in celo za vse državljane, sicer je nevarnost, da se njihovo dostojanstvo v medsebojni borbi strank lahko pogazi in da tudi nehote odbijejo od sebe in posredno od vere in Boga vse one, ki niso ali nočejo biti v njihovi stranki.¹⁵

Kar sledi v papeževem pismu nadalje, nima namena in tudi ne more samo količkaj oslabiti ali omejiti pravkar dane absolutne norme. Nadaljnji nasveti se nanašajo zopet najprej na vse katoličane, potem pa še posebe na duhovščino. Z ozirom na vse katoličane izjavlja papež, da se jim ne prepoveduje posluževati se državljskih pravic in opravljati državljske službe, ki so skupne vsem državljanom: *christifideles — haud prohibebuntur, quin civilia iura et munia exerceant ceteris civibus communia*. Na kaj tu papež misli, nam pojasnjuje njegovo pismo litvanskim škofom (24. jan. 1928). Pravica, ki je razen katoličanom skupna tudi drugim državljanom — torej ne politično strankarska — je volilna pravica; te se katoličani torej poslužujejo ne kot katoličani, temveč kot državljani, ne da bi smeli vezati z njo katoliško akcijo kot tako: ipsi enim, ut *cives sunt*, prohiberi nequeunt *quominus, nulla Actionis catholicae, qua talis, opera interposita, civili suffragii iure utantur* (AAS. 1928, 257). Tako v pismu mehikanskim škofom kakor v pismu litvanskim škofom opminja Pij XI. opirajoč se na Leona XIII. (Enc. *Cum multa in Immortale Dei*), da je za katoličane stroga dolžnost, da se svoje volilne pravice poslužujejo v čim izdatnejši meri, ker to zahteva od njih vera in skupni blagor domovine. Posebe naj se te državljske pravice poslužujejo duhovniki zato, da tudi sami izpolnijo v imenu vere in domovine svojo državljsko dolžnost in tudi zato, da dajo krščanskemu ljudstvu najboljši zgled.

Iz tega razmotrivanja sledi, kako napačno je pred kratkim sklepal nemški učenjak univ. prof. dr. Albert Ehrhard v svojem slavnostnem govoru na papeški slavnosti v Bonnu. Dejal je, da 43. člena italijanskega konkordata, ki prepoveduje duhovnikom delovati v političnih strankah, ne smemo prestrogo vzeti, češ da so se vkljub temu členu 24. marca 1929 udeležili volitev skoraj vsi duhovniki in tudi najvišji prelati, in da bodo zaradi tega smeli v političnih strankah v Nemčiji delovati duhovniki še naprej tako kot do sedaj.¹⁶ A poslužiti

se volilne pravice vendar ni vnasprotju do katoliške akcije in ne v nasprotju s čl. 43. italijanskega konkordata.

Naš katolicizem je bil tako tesno združen s politiko, da smo pričakovali zanj veliko večje pomoči, ali pa smo jo pričakovali preje od svoje politične moči, od volivcev in svojih strankarskih zastopnikov kot takih kakor pa od moči svoje vere, od molitve, od Boga. Zato smo pri strankarjih, voditeljih in volivcih, marsikako katoliško slabost in mlačnost spregledali, ker nam je vse njihove nedostatke odtehtavalo njihovo vneto strankarsko delo. Duhovniki so se nekatoliško ponižali pod laike-strankarje, si jih postavili za nekak ideal v mišljenju in vedenju in živeli v slovesu takorekoč le še od njihove „milosti“. Časi, v katerih je poslanec Povše iz verskega spoštovanja poljubil roko zadnjemu najbolj od Ljubljane oddaljenemu zagorskemu kaplanu — so se odmikali vedno bolj. Da se bo naš katolicizem poglobil, da bomo veliko bolj verovali v Boga, je treba, da se napotimo v samoto, da zapustimo politični vrvež, da pridemo v položaj, ko se ne bomo mogli več zanašati na goljufivo človeško strankarsko pomoč: potem bomo spoznali, da je edini naš pravi pomočnik in zaščitnik le Bog; tedaj bomo pokleknili iz srca, ne samo zgolj na zunaj vsled rubrik, in bomo vdano molili: **Te ergo** quaesumus, Tuis famulis subveni, quos pretioso sanguine redemisti — Tebe torej prosimo: pridi na pomoč svojim služabnikom, ki si jih odkupil s svojo dragoceno krvjo. Tako bomo molili v pesmi, ki se začne z veselim: Tebe Boga hvalimo in se konča z zmagovitim: Vate, o Gospod, zaupam; na vekomaj ne bom osramočen. Tedaj bo naša politika splošen in iz globin naše duše prihajajoč klic: Boga je treba poslušati bolj nego ljudi, dobro se zavedajoč, da morajo trpeti preganjanje vsi, ki hočejo pobožno živeti v Kristusu Jezusu, a zavedajoč se tudi, da je sanguis martyrum — semen christianorum.

* * *

Naj sklenem s prelepimi besedami, s katerimi je orisal katoliško akcijo *Osservatore Romano* dne 7./8. jan. 1929:

Katoliška akcija se vrši v Cerkvi, izhaja iz Cerkve in hoče delati za Cerkev. Naslonjena na njeno učiteljstvo je deležna njenega apostolstva; vzbuja v posameznikih tistega duha, ki je vreden tega poslanstva; pogloblja ga v človeški družbi ustvarjajoč iz svojih sotrudnikov dobro seme in obenem dobre sejavce krščanske misli, nravnosti, dolžnosti in ljubezni ne samo v posameznikih, ampak tudi v človeških skupinah, ne samo v družini, ampak tudi v narodu, ne samo v narodu,

ampak v vsem človeštvu. Iz kristjana hoče napraviti krščanskega državljana, evangelij pa ne samo za vodilo duš, ampak za zakonik narodov in za normo civilizacije. Nič ji ni tuje, karkoli je v zvezi z verskimi in moralnimi vprašnji človeške družbe in karkoli sega do njenih oltarjev in se razširja od njih kot od vzvišenih stolic večnostne sociologije, kot od studencev, ki poživljajo vsakovrstne kreposti!

Dr. Josip Turk.

¹ Govoreč o Katoliški akciji spominja Pij XI. na svojo prvo encikliko *Ubi arcano Dei*: v konzistorijalnem nagovoru 23. maja 1923 (AAS [znači vedno *Acta Apostolicae Sedis*] 1923, 247); v pismu kardinalu Gasparriju 24. januarja 1927 (AAS 1927, 45); v pismu litvanskim škofom 24. junija 1928 (AAS 1928, 256); v pismu kardinalu Bertramu 13. nov. 1928 (AAS 1928, 385), ki ga po pravici imenuje *Osservatore Romano* 7./8. jan. 1929 — *mirabile lettera*, čudovito pismo.

² „Cum in primis Nostris Encyclicis Litteris tum pluries postea occasione data“, pravi Pij XI. v pismu litvanskim škofom 24. jun. 1928 (AAS 1928, 256).

³ Pij XI. pravi v pismu litvanskim škofom 24. jun. 1928: „ab omnibus ex eadem natione catholicis, cum omnibus prosit, promoveri debet“ (AAS 1928, 256). Zato se ni treba šele preje toliko „vpisati“, ali „včlaniti“; dolžnost katoličanov se razume sama po sebi. Istotako pravi Pij XI. v pismu kardinalu Bertramu 13. nov. 1928: „in verissimo apostolatu catholicis cuiusvis ordinis communi“ (AAS 1928, 385).

⁴ Gl. Fr. Sawicki, *Geschichtsphilosophie*.² München 1922, str. 74—80. Take može želi imeti tudi Katoliška akcija. To so tisti magnanimi, lecti viri, kakor jih imenuje Pij XI. n. pr. v konzistoriju 20. dec. 1926: „cum inter optimos magnanimi ii viri recensendi sint, qui mente recta — nec sine gravibus incommodis institutis eius generis operam suam Antistitibus suis auctoribus ac ducibus omni contentione navant: in quo illud unum, aequae mercedis instar, sibi habent propositum, ut ab ipsis hauriant laboribus suis, unde fidem suam alant, et animosiores facti in christianae vitae professione perfectius quiddam attingant“ (AAS 1926, 521 sl.); v pismu litvanskim škofom 24. junija 1928: „a lectis de populo viris actiosa opera sacris Pastoribus navatur“ (AAS 1928, 256); v pismu bavorskim škofom 17. sept. 1928: „ne cessetis alia persequi catholicae actionis proposita, lectos indesinenter de populo viros fingendo, qui fide praestantes sacra Ecclesiae iura tueantur atque christianae vitae usum, exemplo praeerentes, privatim publicae cotidie magis promoveant“ (AAS 1928, 356); v pismu poljskim škofom 10. jun. 1927 gl. opombo 10.

⁵ V pismu kardinalu Bertramu 13. nov. 1928 pravi Pij XI.: „quorum (katoličanov) sensus atque opera cum iis quibusdam quasi centrīs sanae doctrinae et multiplicis actuosique laboris cohaereant, quibus rite legitimeque constitutis Episcoporum adest ac suffragatur auctoritas“ (AAS 1928, 385).

⁶ Glej sv. Tomaža Akv. *Summa theol.* III. q. 63 a. 2 in 3 in n. pr. komentar k temu Billot, *De Ecclesiae sacramentis*. T. I.⁵ Romae 1914, str. 157—165. Billot

izrazi nauk sv. Tomaža Akv. s tezami: character sacramentalis secundum suam intrinsicam naturam consideratus est quaedam potentia ministerialis, qua homo sub Christo summo sacerdote „potest in actiones hierarchicas“. Consideratus autem in sua habitudine ad sacramentum exterius a quo imprimatur, rationem habet signi sive notae distinctivae ordinum et officiorum in Ecclesia Christi. — Ergo character sacramentalis est specialiter character Christi, cuius sacerdotio fideles configurat.

⁷ „Quoniam vero quotquot Actionem Catholicam participant ac provehant, hoc, nisi orando, laborando, se ipsos devovendo, non faciunt, liquido patet, eos uno illo dumtaxat studio duci ac ferri — quo quidem studium nullum nobilius reperias — parandi Domino aditus in hominum animos et dominici regni cotidie latius proferendi, scilicet, ut uno verbo dicamus, instaurandi omnia in Christo. Verum tamen ii ipsi meminerint oportet, actionem suam non tam mancam ac debilem quam omnio sterilem fore, nisi, quem admodum decet apostolicos cives, caritate in fratres ac proximos, nullo discrimine, inflammentur atque ordeant“ (AAS 1928, 296).

⁸ „Instituta atque opera, quae aut bonis scriptis divulgandis aut religioni et vel humano cultui provehendis aut communi bono, oeconomico — ut aiunt — ac sociali, propaganda excitata erant“ (AAS 1926, 521).

⁹ „Latus patebit campus, in quo de religione et moribus, de animorum cultu ac de re oeconomica sociali (clerus) sic curet...“ (AAS 1926, 178).

¹⁰ „Nemo non videt, quam immensus pateat laboris campus, ubi non solum clerus, sed etiam lecti de populo viri sollertiam suam modis omnibus exercere queant“ (AAS 1927, 276).

¹¹ Kdor bi se boril proti katoliški akciji, bi se ipso facto boril proti katoliški Cerkvi sami in njenemu poglavarju. Zato je dejal Pij XI. v konzistoriju 23. maja 1925: „Idcirco in Litteris Encyclicis, quas memoravimus (t. j. Ubi arcano Dei z dne 23. dec. 1922), aperte significanterque diximus, eandem catholicam actionem hinc ad pastorale ministerium, inde ad cristianam vitam — ta misel se ponavlja tudi v pismu kardinalu Bertramu 13. nov. 1928 — sine dubio pertinere, ita ut quicquid ad eam augendam fiat aut minuendam, id ipsum ad tuenda aut violanda Ecclesiae animarumque iura fieri videatur“ (AAS 1923, 247).

¹² Člen 25. tega konkordata se glasi: L'Etat accordera pleine liberté d'organisation et de fonctionnement aux associations poursuivant des buts principalement religieux, faisant partie de l'Action Catholique et, comme telles, dépendant de l'Autorité de l'Ordinaire“ (AAS 1927, 432).

¹³ „Appunto le finalità religiose abbiamo sempre pensato e voluto non solo come prevalenti, ma come essenziali alla Azione Catholica“ (AAS 1927, 45). „L'Azione Catholica in sè e in tutte le sue organizzazioni deve e vuole mantenersi al di fuori e al di sopra di ogni partito politico“ (ib. 44). — Zaradi tega spora so pogajanja med sv. Stolico in italijansko vlado, ki so se za rešitev rimskega vprašanja začela poleti 1926, počivala, kakor je povedal Mussolini v svojem govoru 13. maja 1929, celo leto 1927. V začetku l. 1928. se je ta spor poravnal in pogajanja so se zopet lahko nadaljevala.

¹⁴ „De Actione Catholica sunt, de Actione quidem illa, quam in oculis gerimus; in quo profecto metuendum, ne recta catholicae inventutis institutio, quae

divini mandati „Euntes docete“ est pars quaedam praecipua, misere periclitetur“ v konzistoriju 20. dec. 1926 (AAS 1926, 523). „Educazione anche morale e spirituale, campo questo, che rientra, se mai altro, nei divini mandati della chiesa catholica“ v pismu kardinalu Gasparriju 24. jan. 1927.

¹⁵ V pismu litvanskim škofom 24. junija 1928 poudarja papež zopet isto iz istih splošnih razlogov, kjer zopet lahko vidimo, da katoliška akcija ni nič subsistenčnega: „At praesertim cleri est actionem catholicam a politicis rebus seiungere; cum enim religiosas res populi universi is curare debeat, prorsus eam dedecet factioni alicui studere; siquidem cavendum est ne ministerii eius dignitas inter partium conflictus deteratur neve qui ad contrarias factiones pertinent, errore fortasse decepti, a religione abalienentur“ (AAS 1928, 257). V Italiji pa je duhovščini prepovedano biti in delovati v katerikoli politični stranki po konkordatu (11. febr. 1929). Torej v treh deželah: v Mehki, na Litvanskem in v Italiji je duhovščini pajdašiti se s kako politično stranko imenoma prepovedano. Da velja prepoved tudi za druge dežele, je vsled istih splošnih razlogov popolnoma izven vsakega dvoma.

¹⁶ Schönere Zukunft IV. Nr. 30 (1929), str. 642; Katholische Kirchenzeitung 69 (1929), str. 142.

Čas je, da ustanemo! Ne vemo, kaj namerava Bog s starim krščanskim zapadom. Ne vemo, kakšne tokove milosti, kakšne revolucijske viharje pripravlja, da ob enajsti uri še ustavi razkristjanjevanje. Eno pa nam trezen pogled v resnično življenje pove zagotovo: krščanski svet, kakor ga je Karl Veliki začrtal v svojih kapitularjih in kakršen je kljub vsem viharjem obdržal svojo obliko nad tisoč let, se bori s smrtjo. Nova svetovna doba se začinja. In vse domotožje po starem nas ne sme zadržati, da bi ne bili dobri delavci v novem času, v katerem more vladati Kristus le tedaj, če odločno prestopimo prag v novo dobo kot apostoli Kristusovi in prepustimo drugim, da pokopujejo mrtve. Vsakega posameznika kliče k temu nujnemu pohodu stiska časa. K takemu delu niso prav nič potrebne pisateljske ali govorniške ali kakršnekoli drugačne spretnosti, marveč živa vera in notranja srčna ljubezen do človeka. Za tako delo nam ni treba nikakih „šlagerjev“, marveč tiho samopozabno delo, ljubezniva iskrenost in moško prodiranje v svet s samo po sebi umevnim prepričanjem, da v temelju mora vsemu našemu delovanju in hotenju dati najboljše Bog.

Hermann Platz.

Politika in katoliška akcija

Cerkev je svoje stališče opredelila s pravičnim in izrazitim stavkom: izven in nad vsemi strankami. Ta stavek se nanaša izrecno na katoliško akcijo in njen tisk: „Za naš tisk velja najvišje pravilo, ki uravnava našo katoliško akcijo: izven in nad strankami.“ Na socialnem tednu v Neaplu je katoliška akcija za Italijo izvajala tudi korenite posledice: „Katoliška akcija stoji izven in nad vsakim strankarskim udejstvovanjem. Ločena je od njega po svojem delovnem področju, po svojem vodstvu in po svoji odgovornosti. Za njene osrednje in krajevne voditelje velja, da se vsi tisti, ki na kakršenkoli način in v kakršnikoli meri zastopajo koristi vere, ogibljejo tudi le videza strankarsko političnega zadržanja in odobravanja.“ Temu odgovarjajoče so zahtevali od vseh voditeljev katoliške akcije, da ne zavzamejo nikakršnih strankarsko političnih stališč ali nasprotno, da strankarsko politično delujoči katoličani opuste vsa svoja vodilna mesta v katoliški akciji.

Tako obnašanje ne odgovarja le cerkvenim nazorom, marveč tudi verskim potrebam našega časa (podčrtal avtor). Danes namreč nista le zavedna nevera in zakrknjena nenravnost oviri za vlado Kristusa na svetu, marveč v obilni meri tudi politični predsodki proti Cerkvi. Mnogim se zdi Cerkev tako zelo navezana na gotove ustavne ali gospodarske oblike, da jih nasprotje do teh oblik napolnjuje z nezaupanjem in mržnjo do Cerkve. Široki krogi ne verujejo več, da zastopniki Cerkve res hočemo oznanjati še kraljestvo božje in kraljestvo Kristusovo, da nam gre marveč mnogo bolj za vse bolj materialne stvari, za gospodarsko posest in politično vlado nas in naših razrednih tovarišev. Temu nezaupanju moremo zastopniki Cerkve uspešno odgovoriti samo s tem, da se v vseh čisto političnih in gospodarskih vprašanjih držimo izven in nad strankami in tako izpričamo resnico samo s sredstvi verskega nauka in navnega zgleada. Ko si bomo tako kot resnično religiozni ljudje osvojili zaupanje, bodo zopet poslušali našo besedo, če iz verskega prepričanja zavzamemo stališče v političnih vprašanjih, ki zadevajo vero in vest.“

Karl Neundörfer, „Zwischen Kirche und Welt“.

Duh ali črka

To samo hočem izvedeti od vas: Ste li po delih postave prejeli Duha, ali s poslušanjem vere? Ste li tako nespametni, da počenši v Duhu, sedaj v mesu končujete?

Pav, Gal 5, 2—5.

Katoliška akcija je ideja sodobne Cerkve in znak njene sodobnosti. Papežu gre za etičen dvig vesoljnih vernikov, za splošno globoko religiozno vzgojo katolikov, za višjo uvrstitev laika v hierarhiji, za kulturno in socialno prožnost Cerkve. To so misli, ki se v glavnem ponavljajo v njegovih pismih in govorih. Papež dobro čuti, da je sedanji čas izredno zrel. Hoče vsaj držati korak z duhovno metamorfozo vsega človeštva, ki stopa v duhovnost in ki v duhovnem svetu sluti in občuduje katoliški kozmos. Mi v Cerkvi ne čutimo, s kakšno premočjo stojimo v svetu napram drugim duhovnim svetovom. Kljub mučni snovni zadržanosti se nevidno in stalno razvija duhovni primat katolištva. Zdi se, kakor da kat. Cerkev danes na tej zemlji nima resničnega tekmeca. Za globokega človeka ni resnične filozofske alternative. Mi katoliki sami sicer čutimo, da se nam razprožajo oklepi, da so vsa nasprotja do katolištva bridko smešna, toda sami nismo pripravljeni, da bi osebno ponesli ta triumf v zgodovinsko resnico. Nastajajoča duhovna svoboda zadnjih let nam je po vsem svetu prešla v neko lenobo do samega sebe. Kriza katolištva še torej kljub duhovnemu primatu vedno obstaja, kajti te primarnosti katolištva v duhovnem svetu še davno ne smemo istovetiti s totalno in resnično — življenjsko primarnostjo v konkretno, osebno svetem. Sovražnik se je preselil v nas same in se imenuje osebno neurejenost. Pred njim je treba absolutne pripravljenosti, kajti prva, osebno nevarnost je v zvezi z drugo, z neurejenostjo v snovnem svetu. To papež čuti. Dobro ve, zakaj je dejal: „Ogenj božje ljubezni pa mora goreti in plamteti v lastnih srcih, šele potem more svetiti tudi drugim in jih ogrevati za Boga.“ To je glavni vzrok, jedro in smoter katoliške akcije, ki naj v resnični in osebni aktivnosti objame ves svet. Ta ideja ni nič novega. Je le z novim, sodobnim in posrečenim poudarkom laičnega udeleževanja pri hierarhičnem apostolstvu iz katoliškega centra izražena ideja, ki išče po posameznikih najprikladnejše oblike.

Krog ljudi, ki stoji za tem listom, si je o bistvu kat. akcije že od njenega početka na jasnem. Saj je papeževa osnovna misel tiho sozazvenela z mladinsko osnovno mislijo. Ves smoter, ki smo ga mi vedno konkretno predočevali v nujnem oblikovanju religioznih osebnosti, v razširjanju katoliškega ljubezenskega občestva in v izrahljanju vseh katoliških vrednot, je po Previdnosti božji našel naknadno sankcijo v življenjski nalogi sedanjega kat. poglavarja. Četudi naše gibanje ni zgolj religiozno gibanje (kakor kat. akcija), marveč usmerjeno v vse pravilno razdeljene človekove življenjske plasti, tako je vedno nevzdržno poudarjalo kot prvo in osrednjo vrednoto močno osebnostno vero, ki temelji na večni objektivnosti katolištva. Medtem, ko smo dvigali ta spoznanja iz sebe z nešetimi ovirami in težavami in se medsebojno potrjevali v bratski in neskončni prepričanosti, tako smo se nekega dne na svojem potu srečali s spoznanjem svojega najvišjega poglavarja. Neizrečeno smo veseli njegovih besedi in dejstva, da smo se z njim znašli v enotno zarisani zamisli katoliške dejavnosti. Tega svojega veselja še nismo nikjer izrazili. Morda bi bila za to najlepša prilika sedaj, ko se tudi na Slovenskem po želji papeževi skuša oživotvoriti ideja kat. akcije. Vendar s slovenskim javljanjem kat. akcije nismo zadovoljni in zdi se, da je mesto pozdravov treba, da do nastalih razmer zavzamemo vsaj točno stališče. Kot prvi negovavci miselnosti vesoljne kat. akcije na Slovenskem imamo do tega koraka pravico in dolžnost.

Spoznanje v katoliškem središču je dobilo kot najvišja želja obliko neke splošne delovne obveznosti. Tako se v vseh kat. deželah uvaja misel kat. akcije. Takrat, ko so škofje dobili nalogo, da jo po možnosti skušajo živahno oživotvarjati, je nastala tudi na Slovenskem neka razgibanost. Človeku, ki je zadnja leta pridno zasledoval domače kat. življenje, se mora ta razgibanost zazdeti sumljiva. Po pravici se vprašujemo: ali je prišla navdušenost za kat. akcijo iz notranje vzrastle uvidevnosti, ali po komandi, ali iz trenutne oportuniteti? Bog nas ne kaznuj, če že rečemo, da igrata precejšnjo vlogo zadnja dva momenta. Zakaj? Vsaka nepristnost se razgalja v nekem mehaničnem neumevanju. V tem slučaju se razgalja ta nepristnost v izbiri osnovni ideji nesomernega sredstva, ki je z usodno važnostjo kat. akcije in z njeno vesoljnostjo v diametralnem nasprotju. (O tem več pozneje.) Čisto nenadoma in nepričakovano se je v največji tajnosti osnoval centralni odbor, ki se je iz ganljive navdušenosti spravil na seštevanje in revidiranje vseh katoliških organizacij. Priznati sicer moramo, da je misel katoliške akcije prišla iz Rima

jasna le kot vodilna i d e j a , ne pa kot dovršena in obvezna dejavna o b l i k a. Nuncij Pacelli pravi: „Katoliška akcija ni vezana na nobeno formo.“ Vendar jo mora tisti, ki hoče doživeti nujnot katoliške akcije v obliki obnovitvenega vala, doživeti kot važno celoto. Kdor je ne doživi in razvidi, z idejo ne bo vedel kaj početi in bo vedno govoril o nebistvenostih. Treba je odločno in z vso resnico nastopiti proti faktu, da se zasnovavci katoliške akcije pri nas ne zavedajo važnega preobrata, ki naj bi z idejo katoliške akcije nastopil. Ali ni tragično, da se ravno pri nas, kjer je tako silna potreba po svežem vetru, ob napovedani uri ne odpro vrata, marveč še celo zapro okna?

Rekli smo že, da z nepristnim prevzemom ideje kat. akcije naš domači poskus ni razumel niti centralnega pomena, niti ni pravilno izbral sredstev in poti. Najbolj znano je stremljenje, da se hoče opreti edinole na o r g a n i z a c i j e. Ta nevarnost je velika in splošna. Zato povejmo še enkrat jasno, kakšno naj bo stališče religioznega človeka do organizacije. Organizacija je omejeno sredstvo v dosego končnega cilja. Lahko pospešujemo z njo mlekarstvo, promet, urejamo plače, gospodarsko dogajanje, državljansko vzgojo, telesno kulturo, toda celotnega človeka ne bomo nikdar pravilno in somerno vzgojili, morda se mu niti približali ne bomo. Organizacija prav posebe ne more posredovati religiozne vzgoje. Religiozna vzgoja je večinoma najintimnejša zadeva samovzgoje. V njej so čudovitosti, ki so doumljive in prijemljive le na osebni način. Kat. akcija je izrazito verska vzgoja vseh katolikov zemlje. Zato so v njeni luči številne absolutistične kat. prosvetne in kulturne organizacije balast, za globljega človeka celo absurd (kar mu pa ni pojma organizacij kot snovno ekonomski izraz). Vse kat. organizacije (v mislih imamo vzgojno prosvetne) so na nek način izraz polpretekle apologetske dobe: so izraz skupnega, vzajemnega reševanja in urejevanja rešenega. Kulturni tempo sveta je bil tak, da je presegal kat. aktivnost in izzval organizacije kot obrambne nasipe. Katoliki so bili zunanje pasivni, aktivni so bili le sami med seboj. Uvodoma pa smo ugotovili, da se danes spet razvija duhovni primat katolištva. Zapreke Bogu upornega duha se v človeštvu podirajo in oltar katoliškega Boga postaja mnogim očem edin in večni. Pasivnost katolikov do zunanjega sveta postaja nezmisel. In glejmo, baš v tej svobodi se religioznemu človeku naenkrat nudi veliko in novo polje: korak nas usmerja k slednjemu človeku in k slednji človeški tvorbi. Pri tem čutimo, da nas prejšnja sredstva radi

ozkosti in enosmernosti puščajo na cedilu. Organizacije kot smotrne skupnosti ohranjajo v nekem oziru sicer še v naprej svoj *raison d'être*, ker živimo v dobi, ki jih snovno pogaja in gospodarsko - življenjsko opravičuje, vendar izgubljajo svoj dosedanji smotrni primat v duhovni vzgoji. Še celo dosedaj so se najvažnejši dogodki dogajali duhovno - usodno iz osebne svobode in ne iz postavljenih smotrov; ista osebna svoboda se tudi danes predstavlja religiozno razvidnemu človeku kot najsmotrnejša oblika, če lahko tako povemo. Pripomniti je seveda treba, da vse te besede govorimo z vidika dušnega pastirstva, kar je edino umestno, kajti kat. akcija je izrazito religiozno - obnovitveno, ni pa zgolj kulturno ali družabno gibanje.

Organizacije so delale med dosedanji katoličani vidno mejo: praktične so ločevale od mlačnih. Duhovni razvoj pa nas je danes prehitel: praktični katoliki so postali plitvi, mlačni so postali nenevarni. Nastaja novo preurejanje. In tukaj hočemo pokazati na konkretno pozicijo: ker moramo po papeževih željah postaviti celotno osebo slehernega katolika, naj je bil preje pristaš katerekoli stranke, naj izpolnjuje praktične verske dolžnosti ali ne, pod vse enako ogrevajočo ljubezen katoliške občestvenosti, zato se interesni krog kat. občestvenega dela ne sme razširiti le na dosedanje oficijelne katolike, marveč na vse, ki so krščeni, torej tudi na tiste, ki se jim krščanstvo nikdar ni tako vestno in jasno nudilo kakor organiziranim pristašem. In ker ravno med te odtujene brate nikdar ne bomo mogli seči z mehanskimi in brezosebnostnimi organizacijami, zato moramo seči raje po edinem regulatorju: to je, po neposrednem osebnotnem delu, ki temelji na elitno-suggestivnem razgibavanju individuev. Priznati mora vsak, da smo dosedaj premalo cenili in priznavali važnost takega neposrednega dela posameznikov in smo se mu celo posmehovali revežu brez mogočnega ozadja, kdor je stal sam in sam le osebnotno ustvarjal. Ravno zdaj pa se nam tak način katoliškega apostolstva odgrinja z najrazvidnejšo nujnostjo. Tako stališče je edino somerno globoki in osebno - religiozni bitnosti: koplje v globino lastnega duha, seže v širino ljubezenskega občestva in se dviga v višine božje osebnoti ter ne rabi nobenih neposrednih medijev, razen pnevmatičnih srednikov božjih.

Ta naslon na organizacije razkriva še drugo, globlje dejstvo. Kakor so zadnji čas bile skoraj vse kat. organizacije priprave na javno

udejstvovanje in je to javno udejstvovanje obstajalo pri nas v čim intenzivnejšem političnem delovanju, tako se ne smemo čuditi če na dnu slov. kat. akcije slutijo nekateri politično voljo. Radi stalne inklinacije političnih ljudi v izrabljajne, taktiko in dvoreznost bi se po papeževi želji politično izpostavljeni ljudje sploh ne smeli pritegovati v odbore kat. akcije. Kar je politicum, je v religiozni sferi stalna ovira. Poleg tega je papežev načrt kat. akcije nakazal še to dejstvo, da je dogmatičnost le ene same stranke med katoliki nepravilno in da se radi tega homogenost katolikov ne sme kazati najprej in zgolj kot politična homogenost, marveč najprej in najbolj kot religiozno-občestvena homogenost. Ali se čutimo, da bi z opustitvijo politično - katoliške borbenosti stopili v svobodnejše in svetlejše notranje kroge človeka in bližje slehernemu človeku, in da bi nas ta vsečloveška, nikdar deljena in razdeljiva prahomogenost lažje vzdržala na viteški ravnini kakor vsako politično - kulturno privzgojeno ravnotežje? Kakor nismo negirali organizacij, tako ne negiramo politike. Le na njeno pravo mesto v življenju religioznega človeka smo hoteli pokazati.

Vidimo torej, da se obnovitveno gibanje vesoljnega katolištva ne da napraviti kratkomalo tako, da se silno važna in elementarna osebnostna ideja naloži v programe brezosebnih organizacij, ali da religiozno vzgojo katolikov posreduje dosedanja meščanska kulturno - politična vzgoja. Edina in zadnja naša organizacija je Cerkev. Napačno je in na ves glas je treba povedati: nikdar ni pogoj za delo v kat. akciji pristop v kat. organizacije. Tisti je pripadnik in dejanski nosivec kat. akcije, ki živi po svetem evangeliju, po zapovedih božjih in cerkvenih ter širi osebnosten zgled. Zato so vsaka pravila kot mehanski regulator kat. akcije pogrešena. Kjer so pravila, je neka zunanja smotrna urejenost, je neka organiziranost. V ljubljanskem škofijskem listu so izšla neka centralna pravila kat. akcije, ki postavljajo delo v meje škofij in župnij, toda ne neposredno na vernike, ki brez izjeme vsi tvorijo kat. akcijo, marveč na organizacije. Neverjetno se bere med drugimi tale paragraf: Organizacija, ki ne pristopi h kat. akciji, se ne smatra za katoliško. Ali je torej kat. akcija obvezno centralno društvo (in potem je ta paragraf razumljiv, ne pa opravičljiv), ali pa je vesoljno obnovitveno gibanje katolištva. Za nas je jasno, da se raz-

vija prvo: neka bojna unifikacija vseh katoliških organizacij v čisto taktičnem smislu. Članek o kat. akciji v 7. št. „Časa“ kaže sam mrzlično pripravljenost, s katero pri nas in drugod čakajo posamezne organizacije na prevzem starih, na novo poudarjenih dolžnosti. Nikjer pa se ne javlja iskrena in modra potreba po tisti fundamentalni substanci, ki jo je izrazil papež in ki vsaka žejna duša vpije po njej: po živi, otroški veri! Zato taka tvorba kat. akcije za resničnega katolika nima prave obveznosti, v mlačnega pa z nobeno ljubeznijo, razvidnostjo in nujnostjo ne sega.

Preden pridemo do svojega načrta, moramo skušati orisati tiste pravilne poteze, ki so se iz dosedanje kritike izkristalizirale in ki določujejo resničen lik kat. akcije. Kakor katolištvo ni le zgolj ideja, filozofski nazor, razpoloženje, historični transparent, zapoved, marveč veselje pretresujoča resničnost, ki se javlja v nikdar razložljivi nujnosti in Milosti, tako tudi kat. akcija, kot najnujnejši izraz sodobnega katolištva, ni le niti zgolj ideja, niti zgolj zapoved, marveč sodobno povzrokovana, pripravljena in somerna dejavnost sproščene katoliške resničnosti. Četudi je kat. akcija gibanje „de capite in membra“, vendar ni vsiljeno, marveč le iz središča sankcionirano gibanje vernikov, ki imaj svoj *raison d'être* že v razvidnosti in snovni sprožljivosti posameznikov. Zato ga ne smemo smatrati, kakor vsako zadevo dozdej, le kot zapoved in iz organizacijske discipline govoriti: „Papež že ve, kaj dela“, marveč moramo osnovno zavest dvigniti iz sebe z vitalnim zanosom in je postaviti na temeljno religiozno elementarnost. Za nas nosi pojav kat. akcije močne znake časovne usodnosti in prostorninske veseljnosti. V vernikih zahtevata prvič iskrene človeške širokogrudnosti in najširšega vstopa, ki je mogoč, drugič pa ravnanja iz vseobjemajočega duha resnice in ljubezni. Kdor teh dveh potez ni doživel, ta je morda prevzel geslo, vsebine si pa osebno ni prisvojil. Ti znaki govore, da nam je do konca sveta dana ista velika naloga: iz vseh moči in iz vse ljubezni oblikovati obraz zemlje. Danes se ta naloga razodeva še v posebno jarki luči: radi preteklosti mora vstati podoba novega katolištva. Razumimo prav: vsaka doba ima pravico, da ustvari svoje katoličanstvo, ki bo bitno sicer vedno enoinisto, le v glavnih časovnih poudarkih različno. Ravnotako imamo tudi mi pravico, da oblikujemo čim pristnejše, čim doslednejše in čim bogatejše katoličanstvo. Ne bi torej delal prav, kdor bi ga z lenobo, nerazumevanjem ali celo izrabljanjem oviral.

Če smo dosedaj skušali dokazati nezadostno razumevanje za usodni korak katoliške osebnostne reforme med Slovenci in smo obenem pokazali, kakšno naj bi bilo pravilno razumevanje, potem je naša dolžnost, da še doprinesemo svoj pozitivno - konkretni del, to je svoj način slovenske katoliške akcije.

Osnovna celica vsega občestvenega življenja nam je župnija. To je tudi papeževa želja. Župnija naj postane avtonomno kraljestvo, ki mu je središče župna cerkev. Naše spoznanje gradi na široko: župnija, sestojeca iz družin, je dana kot religiozno - organsko torišče posebno na deželi. Župnija je temelj novega misteriocentričnega življenja, ker je najbolj plastična grupacija vernikov krog misterija. Srednik misterijev je župnik; on ni državni uradnik, ki vodi matrike in ob gotovih urah izdaja uradne listine in le ob gotovih urah krščuje, marveč pnevmatična oseba, postavljena v prostor celotne župnije: na cesto in v polje, v cerkev in vas, v hišo in šolo, k siromaku in bogatinu, h grešniku in pravičnemu, k prijatelju in sovražniku. Pojm duhovnika je najbolj oddaljen od meščanskega, statičnega, enostranskega, nečloveškega videza. Zato je duhovnik oče župnije. Mora biti popolnoma svoboden od vseh zunanjih smotrov, pa četudi stoje v službi kat. dejavnosti. Njegovo polje je celotna župnija, niti zgolj cerkev, niti zakristija, niti društveni dom, niti župnišče, marveč vsa župnija. Prva in najsodobnejša naloga župnikova bi bila, da župljanom še bolj približa Evharistijo. To je naše prvo in zadnje orožje, največje in najsigurnejše sredstvo. Moral bo pri tem hoditi nova pota, da izbiye dno staremu ženskemu pobožnjaštvu in razvname nov ogenj religioznosti, ki ne bo niti krmežljava, niti zagrenjena, niti hinavska, marveč zdrava, kratka, sveža in iskrena. Katolištvo na deželi naj ne bo privilegij otrok in žensk, marveč last vseh, posebno mož in fantov. Vsa župnija mora prebiti skorjo tradicionalno - mističnega videza obredov in vsega cerkvenega dogajanja. Spoznanja liturgičnega gibanja velja čim prej uporabiti. Jasno je, da te slike duhovnik sam ne bo mogel razviti. Moral se bo v dosego tega namena mesto organizacij posluževati neke druge neoficielne in včasih nevidne elite, ki jo bo z večim očesom izbral izmed vernikov. To naj bi bili posamezniki vseh stanov, spolov in starosti, ki se etično najbolj odlikujejo. Njegova naloga je, da nanje posebno pazi in si z njimi po celi župnji ustvari žive svetilnike, ki na sugestivno - osebnosten način razžarjajo božje življenje. Duhovnik naj s svojimi izbranimi pomočniki (ki naj pa za božjo voljo ne bodo kak odbor!) skuša

delovati karitativno in samaritansko. Skrb za družine pa naj bo temeljna. Treba je skrbeti, da se družine ne bodo več rušile po mnogih organizacijah. Organizacije je treba skrčiti na minimum, tiste, ki ostanejo, pa naj svoje delokroge razširijo in poglobijo v religioznem in socialnem zmislu.

Pomisliti moramo, da nam je edino v družinah in župnijah dana priložnost, da med naš narod znova prikličemo izginjajočo religiozno substanco in da z njo razvijemo in oblikujemo slovensko katoličanstvo. Trdimo, da religioznost po kmetih vse bolj gineva. Trdimo, da je celo velik del katoliške inteligence notranje lažnjiv. Trdimo, da vlada prevelik razloček med osnovnim ljubezenskim primatom religije in med namerno - volutarističnim principom. Trdimo, da je velika večina katolikov usmerjena po obstoječem koristolovskem družabnem etosu. Trdimo, da nas ubija prevelika in težka organiziranost. Trdimo, da se naše katolištvo ne istoveti brez povoda z meščanstvom. Trdimo, da primat politične religije dejanski vlada v življenju katolikov. Trdimo z vso resnostjo, da je položaj zelo nevaren in da moramo biti hvaležni, če nas bo kat. akcija vzbudila in dvakrat žalostni, če bi se nam smešno ponesrečila. Kadar bomo izbirali vse te kolektivno - religiozne in individualne grehe, bomo imeli krepko slovensko katoličanstvo, ki bo prevzelo važne naloge (Vzhod). Danes je dobro, da smo tiho in gremo z vso dušo na izvedbo sledeče zamisli:

Najprej bi morali vsem duhovnikom brez izjeme omogočiti desetdnevne duhovne vaje z osnovno mislijo: „Pax Christi“ in s praktično nalogo bodočih župnij. Vsi duhovniki bi se morali odvezati sleherne mehanske zaposlitve pri organizacijah in te polagoma prepustiti laikom. Za duhovnika mora v bodoče veljati popolna nevezanost in svoboda ter najstrožja prepoved udeležbe pri političnih tvorbah. Potem bi se moral po vseh slovenskih župnijah izvesti misijon, ki bi pa ne smel obstajati iz dolgih pridig, marveč v čim ožjem kontaktu z vsemi verniki. Temu delu bi se moral posvetiti poseben red (frančiškanski), ki je priljubljen in prožen. Ta misijon bi se vršil morda celo po vaseh in bi se moral gibati v natančno pregledanem programu, ki bi upošteval psihološke, lokalne in podobne faktorje. Ves sistem pridigarja bi se moral reformirati in bi smela pridiga vobče trajati kvečjemu 10 minut in bi morala vsebovati le eno centralno misel, konkretno in neposredno izrečeno. Ukiniti bi se morali vsi nabožni, večinoma prav plehki listi razen enega, pospeševati bi se morala v večjih župnijah župnijska glasila, za izobražence

pa bi se moral ustanoviti lep nabožno - asketičen list (Kraljestvo božje). Urediti in sankcionirati bi se moralo karitativno delo. Vzgoja bogoslovij bi se morala nujno reformirati. Razmerje do laikov bi se tudi dejansko moralo spremeniti, kajti učeči in poslušajoči še niso govoreči in molčeči. Izobražen laik bi moral nekje dobivati filozofsko, teološko in sploh znanstveno izobrazbo. Najintenzivnejša dejavnost bi se pa morala razviti v socialno najbednejših krajih. Če bomo globoko doživeli misel tega obnovitvenega veka, bomo morali priznati, da bo zahteva religiozne obnove vzbudila najprej in najsigurneje misel svetovno - družabne reforme. Kajti obe reformi se pogajata in izpopolnjujeta.

Vsega tega nismo povedali, kakor da bi si tudi mi hoteli lastiti monopol katoliške akcije. V današnji mučni zadregi smo spregovorili z iskrenim namenom, da bi kat. akcijo rešili z mrtve točke in jo pomagali razviti do najvišje možnosti. Ostro smo nastopili proti njeni zlorabi in razgalili nepravilne namene nepoklicanih ljudi. Obenem pa smo se spoznali z njenim pravim namenom in skušali podati najprikladnejši način njene razširitve. H koncu pa želimo, da bi vse, kar delamo in pišemo, ustvarjamo in govorimo, prevevala božja Resnica.

Edvard Kocbek.

Način obratovanja (sc. po organizacijah) je le prevečkrat ovira, da resnične privlačne in prepričevalne posamezne osebnosti ne pridejo do izraza. Pogosto imaš vtis, kakor da je vse dobro, da le organizacija obratuje, da se zborovanja vrše nemoteno, da se uveljavljajo centrale. Pri vsem tem pa se pravo delo vendar šele tam začneja, kjer prebujen posameznik zbere okrog sebe enakomisleče in si v dolgoletnem potrpežljivem sodelovanju med sabo pomagajo in se oblikujejo. Dušimo se v govorih, sestavkih in knjigah, zborovanjih in shodih, oglasih in časnikih. Pa smo z vsakim dnem manj pogumni in prožni, da pogledamo grozni religiozni stiski v obraz. Prekomerno smo obremenjeni z organizacijami in dialektiko. V boju za obliko organizacij, v literarnem in časopisnem boju rabimo naravnost sijajne topove. In vendar vse veliko in bogoposvečeno uspeva le v tišini in ponižnosti duha.

Herman Platz.

Naš veliki apostolat

(Ob 10. godu sv. Cirila in Metoda v Jugoslaviji.)

Odkar smo se Slovenci narodno prebudili in se zavedeli svoje narodne individualnosti, stremimo stalno za tem, da se tudi mi v družini narodov uveljavimo, da tudi mi pokažemo svojo pomembnost in enakovrednost z drugimi narodi. Kdor je kdaj od blizu videl, kako majhen je procent tistih izobražencev, ki sploh vedo za nas, bo pač moral priznati, da smo v tem pogledu še malo dosegli. Vsekako je to za nas važno vprašanje, ki ga ne moremo obiti z enostavno gesto prezira za one „omejence“, ki nas ne vidijo in ne poznajo, kakor se rado dogaja. Za nas je to vprašanje važnejše, ker je zvezano z drugim še važnejšim: čemu nas ne poznajo in ali morda sami nekoliko krivi tega nepoznanja. Če naj na to vprašanje odgovorimo, se moramo pač zavedati, po čem narod postane v svetu vpoštevan, pomemben. Da igra tu veliko vlogo moč — naj bo potem že politična sila ali trgovska in gospodarska kapaciteta — o tem nihče ne dvomi. Prav gotovo je, da stotimilijonske sile ne more nihče prezreti, naj tudi nima nikakih teženj po uveljavljanju. Majhen narod, kakor smo prav Slovenci, na tako silo ne more računati. Vnanja propaganda doseže le majhne, površne in bežne uspehe. Je pa še tretji činitelj, po katerem se meri resnična veličina naroda: pomembnost njegovega dela za razvoj človeštva. Stari Grki so se ovekovečili predvsem z neovržnim dejstvom, da so položili temelje vsej zapadni kulturi duhovni; da niso ustvarili filozofiji, literaturi, likovni umetnosti del, ki so postala last vsega človeštva, ki so oplajala in še oplajajo vse narode, bi bila pisana ista usoda pozabe v zgodovini, kakršno je doživelo že toliko drugih narodov.

Slovenci moramo zidati svojo pomembnost samo na svojo kulturno delavnost, na svojo duhovno moč, s katero bi mogli poseči v svetovni razvoj zgodovine. Če pa to hočemo doseči, je nujno potrebno, da poiščemo svoje slovensko poslanstvo, da razvijemo v sebi tiste moči, specifično naše, slovenske sile, brez katerih ostanemo mi sami brezpomembni.

Ni dvoma, da smo v tem oblikovanju in iskanju samega sebe Slovenci doslej storili še malo. Ni čuda, bile so politične razmere take, da smo pač morali vse svoje energije uporabljati v borbi za obstanek. *Primum vivere...* Pri stoletni tesni naslonjenosti na mogočno nem-

ško kulturo je povsem jasno, da smo slabili svoje stvarivne sile, ki so se usmerjale v probleme nemškega kulturnega sveta. Tako ali vsaj podobno se je do prevrata godilo več ali manj vsem Slovanom, če izvzamemo Ruse. Čehi so si v svojem tesnem sožitju z Nemci ustvarili še največ odporne sile v borbi, Poljaki so z izgubo lastne države izgubili samega sebe in jim danes manjka eno stoletje organske rasti, edino Rusi so rastle v mogočno in samosvojo kulturo. Po prevratu se je vsem slovanskim narodom politično stanje preokrenilo v dobro. Gotovo je, da državna, gospodarska in politična ureditev ter utrditev novih postojank zahteva še mnogo energij, a prav tako gotovo je, da je življenjska dolžnost teh vstalih slovanskih narodov, da se osvestijo tudi v kulturnem pogledu, kajti narodova pomembnost raste z njegovimi kulturnimi cilji, za katerimi stremi.

Iz obsežnosti tega velikega slovenskega in zapadnoslovanskega problema, bi rad opozoril danes samo na eno važno, a odločno premalo vpoštevano vprašanje: kakšno vlogo imamo katoliški Slovani in posebej Slovenci v organizmu Cerkve in v organizmu slovanstva. Kakor je na prvi pogled to vprašanje malo važno in sodobno, je vendar gotovo, da gre tu za ustvaritev religioznega tipa, ki ga doslej Slovani v občestvu katoliške cerkve še nismo postavili ob romanskega in germanškega. Usodno zmotno je, če se vprašanju izmikamo, da religioznost nima danes nikakega vpliva in pomena za razvoj narodov. Prav tako je pre-površna in zato tudi napačna rešitev vprašanja, češ: Roman je katoličan, German protestant, Slovan pravoslaven; v kolikor se te kategorije ne krijejo, so pač posledice mešanih kulturnih in političnih vplivov. Saj je vendar gotovo, da prvotno pravoslavje ne pomenja nikakega idejnega, miselnost oblikujočega pokreta, marveč veliko bolj vnanje hierarhičen prepir za oblast, pri katerem ni slovanstvo igralo nikake vloge. Da je protestantizem mogel v znatni meri pognati korenine iz odpora proti latinskemu (romanskemu) pojmovanju vere in krščanstva, rad priznam; a prav tako gotovo je, da je bila tudi ta ločina veliko bolj ko organično razvita plemenska religioznost posledica preintenzivne in subjektivne krščanskosti, marveč pre-vnanje in prešibke, ki je hlastala po časti in oblasti. Če si je pozneje velik del slovanstva ustvaril v pravoslavju svoji naravi primerno religijo, velik del germanstva v protestantstvu, moramo vedeti, da so oni dali protestantstvu in pravoslavju ta značaj in ne obratno, da bi bilo protestanstvo in pravoslavje njihovi naravi primerna reli-

giozna oblika, v kateri edini bi se mi mogli religiozno sprostiti. Poudariti pa moramo tudi to, da bi bili z istimi energijami, s katerimi so ustvarjali in iskali sebi primerno pravoslavje in protestantstvo, mogli izgraditi in ustvariti v organizmu Cerkve sebi primerno in potrebno katoličanstvo. In prav v tem je naš problem.

Slovane je zgodovina raztrgala in jim onemogočila le kolikor toliko homogen razvoj. Tako pripadamo danes dvema tako različnima svetovoma kakor sta vzhod in zahod z dvema različnima kultura. Ena izmed značilnih razlik je tudi ta, da smo na zapadu vključeni v krščansko družbo rimske katoliške Cerkve, dočim na vzhodu goje avtokefalno krščanstvo. Slovanska vzajemnost, ki se je dotlej javljala zlasti med zapadnimi Slovani, ki jih je bivša Avstrija tiščala v objemu, se je izživljala doslej predvsem v narodnoobrambnem delu. Uspehov smo lahko veseli, a se ne smemo vdajati misli, da smo že storili vse. Prav sedaj, ko je opravljeno negativno obrambeno delo, mora priti pozitivno, graditeljsko: treba je, da razvijamo slovanski narodi vsak svojo individualnost v tesnem naslonu na skupno slovansko družino, da se slovanstvo v nas razživi intenzivneje in postane v nas vseh korenina novega ustvarjanja. Velika Rusija, ki nam je dala v zadnjem stoletju take velikane duha in misli, je veljala za edino pravo predstavnico slovanske kulture, ki je imela pokazati svetu nekaj svojstvenega, nad čemer je svet strmel. Zapadni Slovani pa smo se tako tesno naslonili na Germane in Romane, da smo v lastno škodo individualnosti preveč posnemali njih početje, ker smo slabili svoje lastno stvarivno bistvo. Zato je naloga katoliških Slovanov v organizmu slovanstva, da se razgorimo v intenzivno slovansko čutenje in mišljenje, da bo zrastle iz tega človeštvu nova kulturna vrednota. Zato bi bilo pa potrebno, da smo si čim bliže, da se poznamo, zlasti pa ljubimo.

Kakor hitro pa bomo začeli gojiti tako živo slovanstvo kot duhovno stvarivno silo, iz katere bomo rastle posamezni narodi, moramo misliti tudi na religiozne temelje, iz katerih naj raste naša slovanska družina. Jasno je, da bomo tudi tu imeli katoliški Slovani še veliko dela. Katoličanstvo je talent, ki nam ga je Bog dal, naša skrb pa je, da se s tem talentom okoristimo, da ne bomo kakor oni zanikrni hlapec, ki je šel in zakopal svoj talent, češ, Gospod je strog in bo hotel talent imeti nazaj. Tudi nas ne more izgovarjati taka strahopetna lenoba. Iskati moramo in poiskati v katolištvu vse svoji naravi in svojim slovanskim potrebam primerne vrednote, na katerih bomo

mogli dograditi svoj tip katoličana. Slovani smo danes ločeni v dve verski skupini. Ako bo vernost živa z ene in druge strani in bo rasla iz pravih slovanskih osnov, potem je gotovo, da se prej ali slej morata najti. Prav zato pa Cerkev s tolikim upanjem gleda v nas osvobojene katoliške slovanske narode, ker ve in pričakuje, da se med njimi mladostno razživi katolištvo na nov način, ki naj nam prinese končno tudi cerkveno edinost. In to je ravno velika dolžnost katoliških Slovanov, da razvijemo in pokažemo živo slovansko katolištvo. „Katoliški Slovani so še posebno važen del krščanske družine, ker so po Previdnosti božji poklicani, da kot most posredujejo med vzhodom in zahodom ter pomagajo uresničevati vesoljno cerkveno edinost. Katoliški Slovani se morajo primerno svojemu značaju in zmožnostim kar najbolj razviti v okviru vesoljne cerkve, da se bo ob mejah vzhodnih mogla do popolnega razmaha razcveteti katoliška vesoljnost in da se bo mogla izvrševati Kristusova zapoved vesoljne edinosti in mednarodne vesoljnosti.“ (Dr. Fr. Grivec, Slovensko katoličanstvo, BK II., 108).

Katoliški Slovani smo torej v organizmu Cerkve tisti važni organ, ki je — če že ne edini — pa gotovo najbolj poklican, da pripravlja in ustvarja temelj, na katerem bodo vzljubili in spoznali resničnost katoličanstva tudi tisti Slovani, ki danes še s predsodki gledajo na katoličanstvo kot nekaj neslovanskega, ozkega in duha utesnjujočega. Dokler bodo videli v katoliških Slovanih samo na zapad naslonjene narode, ki jim je katoličanstvo zlomilo slovanski značaj, zlasti še, če vidijo, da je premnogokrat njihovo katoličanstvo mrtvo, da ne ureja življenja ne posameznikom, ne družbi, da je najmanj temelj in korenina kulturne rasti, toliko časa seveda ne moremo pričakovati, da bi se našli v objemu edinosti.

Slovenci smo najmanjši med Slovani. In vendar imamo prav mi v tej veliki nalogi, ki jo zgodovina odkazuje katoliškim Slovanom, prav posebno važno vlogo. Morda se nam prav tu nudi prilika, da izvršimo ali vsaj močno sodelujemo pri važnem in velikem svetovnem dogodku — kakršen bi brez dvoma bil cerkveno zedinjenje vseh Slovanov. Naša slovenska pozicija je pri tem delu doslej ugodna zato, ker nam zgodovina ni zagrabila poti na vzhod s kakimi političnimi zagrenjenostmi, mržnjami in predsodki, ker smo se po drugi strani v zapadni šoli naučili marsičesa. Manjka nam samo še ene stvari, ki jo izgubljam v zadnjem času vedno bolj: morali bi se religiozno poglobiti in poiskati v sebi več slovanstva in slovenstva.

Med Slovenci se je zadnja leta pojavil močan versko-obnovitveni tok. Spričo kulturnih in političnih razmer je to povsem naraven in zdrav pojav. „Sedaj je prišel čas, ko moremo in moramo skrbeti, da bo tudi naše versko mišljenje in življenje zares slovensko, primerno slovenskemu narodu in slovenski izobrazbi, kakor se sedaj goji in pospešuje. Potem se bomo kot samostojen narod mogli udeleževati življenja v družini krščanskih narodov in v okviru vesoljne cerkve; potem bo imela vera še več moči in privlačnosti za vse stanovce našega naroda. Potem bodo verska izročila tako močna, da se bodo mogla ohranjati ne samo v preprostih razmerah med kmečkim ljudstvom, ampak tudi v spremenjenih razmerah med delavstvom in meščanstvom, tudi ob mejah in v tujini. Ako pa tega ne bomo pospeševali, potem je nevarnost, da se naše versko mišljenje ne bo zadosti skladalo z narodnim življenjem in z našo svetno izobrazbo. (Dr. Fr. Grivec, Slovensko katoličanstvo.) Činitelji, ki pri nas oživotvarjajo katoliško akcijo kot nekako centralno ognjišče poglobljene in prečiščene verske intenzivnosti, bi se morali teh velikih nalog v polni meri zavedati. Cirilmetodijska ideja, ki vključuje v sebi pravkar omenjeno smer verskega udejstvovanja na temelju narodnih potreb, bi morala postati nekaka njena osrednja misel. Zato je odločno pogrešeno, če pri nas privzemamo enostavno katoliško akcijo v obliki, kakršna je morda dobra in potrebna našim sosedom. Bilo bi potrebno, da vsi katoliški Slovani pri izvedbi katoliške akcije mislimo na sv. Cirila in Metoda in na njun apostolat. Bistven za katoliško akcijo je apostolat, h kateremu je Cerkev pritegnila tudi laike. To je apostolat poedincev. Pri nas katoliških Slovanih in Slovencih pa bi mogli govoriti še o večjem apostolatu — o našem narodnem apostolatu. Temu moremo zadostiti le tedaj, če bo tudi delo poedincev neprestano usmerjeno v dosego našega velikega skupnega apostolata. Prav zato bi morala cirilmetodijska ideja postati nekako gorišče naše katoliške akcije, da bi nam vsem pomagala dvigniti naše lastne slovenske duše zaklad in strnjati vsa naša prizadevanja v skupen veliki namen. Treba bi bilo, da vsi, prav vsi iščemo čim vestneje načina, kako naj bi se to obnovitveno delo izvedlo v čim večjo in širšo narodno korist.

Ob desetem godu sv. Cirila in Metoda v narodni državi se je dogodilo prvič, da se je vsa šolska mladina v državi zbrala po cerkvah, da počasti in proslavi god naših apostolov. Naj bi bil to prvi korak k močnemu narodnemu in verskemu osveščenju v cirilmetodijski smeri med našo mladino!

Jakob Šolar.

Epilog

V trdnem prepričanju, da Slovenci prestopamo prag v novo dobo svojega razvoja, nas mora zanimati vse, kar ji določa njeno podobo in moč, vse, kar se danes ustvarja za bodoča desetletja. V dno duše smo prepričani, da krije v sebi prav razumljena katoliška akcija važne kali, ki bi se mogle mogočno razrasti v religiozno, narodno in kulturno rast Slovencev. „Papeževo navodilo, ki ga ne razumeš, ali ga razumeš le na pol ali napačno, je kakor jed, ki je ne prebaviš, ali jo prebaviš le slabo ali le na pol. Taka jed le teži, namesto da bi dajala moč, povzroča motnje namesto miru. V zgodovini se je že vse dogodilo in kar je bilo, se lahko ponovi. Da ne doživimo tega ob katoliški akciji, je skrb mnogih.“ (K. Muth).

Prav zato se tako zelo bojimo vsakršne neiskrenosti, plitvosti in pre-nagljenosti v uresničevanju katoliške akcije. Iz te ljubezni in iz tega strahu je zrastle ta številka. Problem naše vernosti, s katerim je „Križ“ v prejšnjih številkah načel to prevažno vprašanje naše verske obnove, je našel v tej številki svoje organično nadaljevanje v razmotrivanju o katoliški akciji. Po 50. letih so problemi našega javnega in kulturnega udejstvovanja stopili zopet v ospredje in se rešujejo v smislu novih orientacij, novih časovnih potreb. Ne laskamo si, da bi bili s tem že izvabili problemu verske obnove zadnjo skrivnost. Nasprotno vprašanje smo šele načeli in bo treba še podrobno in na globoko kopati v ta vprašanja. Prav gotovo pa je, da bi morali tu sodelovati vztrajno, požrtvovalno in iskreno v čim večji meri vsi, ki jim je bodočnost naroda mari. Iz narodnih religioznih osnov nam je zrasla idilična Slovenija s svojo lepoto in dobrotu. Danes se ti temelji majo, usihajo nam slovenske kreative sile, pogrezamo se v za nas brez-pomembno močvaro brezdušne kozmopolitske civilizacije, narod bo izgubil moralno odporno moč in mi smo izgubljeni. Zato iščemo studencev žive vode, zato vrtamo v one globoko pogreznjene plasti slovenske religiozne duše, da dvignemo podtalne tokove v živo dejavnost. Prav zato v katoliški akciji vidimo močno črpalko, ki bi jo morali zavrtati prav do onih plasti žive vode.

Prav zato bi nas veselilo, če bi naše v listu razvite misli pobudile nova razglabljanja, da se v pravi ljubezni in iskrenem iskanju božjih osnov v človeku dokopljemo do čim večje jasnosti. List ne mara nikake polemike, pač pa bi bil zelo hvaležen, če ga bravci opozore na nedostatke, na nerešene probleme, na svoje drugačno mišljenje. Po možnosti bi jeseni v eni izmed naslednjih števil objavili, posneli in pojasnili, kar bi moglo koristiti nam vsem.

Urednik.

† FRANJO ČIBEJ

Nenadoma se je dvignil in skoro neopaženo odšel iz naše srede, nekako v zadregi zaradi svoje neskončne obzirnosti, da nas je morda po nepotrebnem vznemiril, in kakor da se sramuje... In šele ko ga predolgo ni bilo nazaj, smo se spomnili, da je bil to njegov zadnji odhod — skozi ogenj bolečin, pretresljiv, a vendar veličasten: v spremstvu Jezusa, Sina božjega, je prvič prestopil neznane meje vesoljstva in padel na obraz pred Svetim, Neskončnim — pred Istim, o katerem je nekoč sanjal, a vendar drugačnim, pred znanim, a vendar tujim strahotno Ljubljanim, skozi vekove Hitečim k njemu, da ga kraljevsko sprejme. Ob njegovem odhodu smo se sramovali, kako smo nespametni, nevedni, revni in temni. In kakor nepoklicani smo se plašno gnetli pred trdno zapahnjnimi durmi, skozi katere je odhajal v neskončnost otroško začuden nad svojo lastno svetlobo... Tako umirajo otroci božji.

In spet nam je Bog obrnil misli, da smo se spogledali in vrnili. Zagledali smo pred seboj še nedovršen božji hram, ki ga novi rod hoče postaviti Bogu kot spomenik svoje mladosti, ljubezni in zvestobe. On je bil med prvimi, ki se je odzval skrivnostnemu povelju in pričel s tedaj še maloštevilnimi brati polagati temelje novemu templju, o katerem smo sanjali, da bo tako velik in lep, kakor ga domovina še ni imela enakega. Dragi pokojni brat! Sredi med nami si v skrivnostnem občestvu živih in mrtvih. Kakor soseda te obiskujemo in skupaj sedamo za isto mizo.

Prosi pri Bogu za nas,
svoje brate, da
nas potrdi
v veri!

PREJELI SMO V OCENO:

Prejeli smo v oceno:

1. Dr. St. Vurnik: „Uvod v glasbeno umetnost“. Izdala Nova založba 1929.
2. H. Solitarius: „Nepoznani znanci“. Založil samostan očetov cistercijanov, Rajhenburg 1929.
3. Mićun M. Pavičević: „Crnogorci u pričama i anegdotama“. Knj. peta, Zagreb 1929. (Zabavna knjižn. 45).
4. Miha Maleš: „Rdeče Lučke“ ali „Risbe o ljubezni“. Ljubljana 1929.
5. Fr. Bernik: „Srečni bodimo“. Samozaložba 1928.
6. Glaser: Čas—Kovač. V Mariboru 1929.

Konzorcij „Križa“ je pravkar izdal za slovensko liturgično gibanje, ki se začinja med nami, velevažno in dolgo pogrešano knjigo

SVETA MAŠA

ki v izredno pósrečeni opremi v dvojnem tisku prinaša latinski in slovenski tekst Ordo Missae (Red sv. maše), ki se skupno moli pri liturgičnih recitiranih sv. mašah. Dr. Marijan Dokler je priredil molitvenik z naravnost rigorozno skrbnostjo tako v latinskem kakor v slovenskem besedilu, ki bo poslej opora vsakemu, ki se bo ukvarjal s slovenskim misalom. — Stane lepo vezan pri konzorciju 10.— dinarjev.

Samostojna publikacija (48 strani) o katoliški akciji z važnimi članki Fr. Terseglava, dr. Jos. Turka, univ. profesorja, Edv. Kocbeka in urednika. Stane samo 10.— dinarjev.

NOVA ZALOŽBA

r. z. z. o. z.

Ljubljana, Kongresni trg 19

in podružnica - antikvariat, prej

I. GIONTINI

Ljubljana, Mestni trg šte. 17

priporoča v nakup knjige in pisarniške potrebščine v bogati izbiri

LEPE SLIKE — NIZKE CENE

Vam nudi Foto-ateljé

M. JAPELJ, Maribor, Gosposka ul. 21

Najboljši prejem domačih
in inozemskih radijskih od-
dajnih postaj imate le s
kvalitetnimi sprejemnimi
aparati znamke

„**Radione**“,
ki se odlikuje po svoji selek-
tivnosti ter jakim in čistem
glasu.

RADIJSKA POSTAJA

v Ljubljani

Vam nudi te aparate, kakor tudi
aparate vseh drugih znamk v
svoji trgovini

v Ljubljani, na Miklošičevi cesti šte. 5
(telefon 3190), pod najugodnejšimi plačilnimi pogoji.

Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani

priporoča:

PREGELJ IVAN, zbrani spisi:

1. zvezek: **Štefan Golja in njegovi**. Tolminske novele.
 2. zvezek: **Bogovec Jernej**. Balade v prozi.
- Vsak zvezek stane nevezan Din 45.—, elegantno v celo platno Din 60.—.

Izmed vseh sodobnih slovenskih književnih izdaj so Pregljevi spisi tako po vsebini kakor po zun. obliki med prvimi.

Doktorja FRANCETA PREŠERNA:

ZBRANO DELO.

Uredila dr. Avgust Pirjevec in dr. Joža Glonar.

Cena brošuri Din 40.—, v celo platno Din 55.—, elegantno v celo usnje Din 90.—.

Edina popolna slovenska izdaja, ki obsega vse, kar je izšlo izpod peresa našega pesnika — genija.

Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani